

MILIEUVERKLARING 2026^(*)

Vernieuwing: gegevens 2025

MAART 2026

(*) Vertaling van de FR-gevalideerde verklaring

INHOUD

1.	DE MILIEUVERKLARING IN EEN OOGOPSLAG	4
2.	OVER LEEFMILIEU BRUSSEL.....	6
2.1	Onze expertisegebieden	6
2.2	Onze beroepen.....	7
2.3	Onze waarden	7
2.4	Ons organigram en de werking	7
2.5	Een administratie die openstaat voor het publiek	8
3.	ONS MILIEUMANAGEMENTSYSTEEM	9
3.1	De PLAN-DO-CHECK-ACT-AANPAK	9
3.2	Significante milieuaspecten	10
3.3	EMAS toepassingsgebied	10
3.4	Verklaring inzake naleving van de regelgeving en voorbereiding op noodsituaties 10	
4.	MILIEUMANAGEMENTVERKLARING	12
5.	ONS MILIEUPROGRAMMA.....	13
6.	MILIEUDOELSTELLINGEN EN -RESULTATEN.....	15
6.1	Ecobeheer van LEEFMILIEU BRUSSEL.....	15
1.	Leefmilieu brussel koolstofarm maken.....	15
2.	Een patrimonium hebben dat neutraal is gedurende zijn levenscyclus (directe en indirecte emissies), met behoud van de hulpbronnen	19
3.	De modal shift naar koolstofarme oplossingen veralgemenen	27
4.	De duurzaamheid van aankopen versterken	31
5.	It-middelen optimaliseren en gebruikersbehoeften in vraag stellen	35
6.	Intern, streven naar nul afval, extern, afval voorkomen en verminderen	39
7.	Versterking van het duurzame evenementenbeleid	43
6.2	Taken van Leefmilieu Brussel	45
1.	Het groene netwerk consolideren en uitrollen	45
2.	Het ecologische beheer van de groene infrastructuur veralgemenen	45
3.	De strategie voor duurzaam beheer van bossen en natuurreservaten uitrollen...	46
4.	De gewestelijke structuurvisie voor het zoniënwoud implementeren	47
5.	Het brusselse ecologische netwerk en de koeltecorridors versterken	48
6.	Het bomenbestand ecologisch en rationeel beheren	49
7.	De instandhouding van de beschermde soorten en habitats verzekeren	51
8.	Verslag uitbrengen over de staat van het leefmilieu	52
7.	VERKLARING VAN DE EMAS-VERIFICATEUR OVER DE VERIFICATIE- EN VALIDERINGSWERKZAAMHEDEN	55

1. DE MILIEUVERKLARING IN EEN OOGOPSLAG

Het jaar 2026 sluit de 3de cyclus af, die loopt van 2024 tot 2026 - Resultaten 2023-2025. Dit document stelt de resultaten voor die in 2025 zijn verkregen door het EMAS¹-systeem van Leefmilieu Brussel, dat sinds 2020 evolueert naar een versie die meer **geïntegreerd is in het interne beheer van de instelling**.

Inderdaad zijn de verbintenissen van LB genomen in 2023 over **de koolstofarme strategie en aanpassing aan klimaatverandering**² en de EMAS-doelstellingen namelijk op elkaar afgestemd om optimaal te evolueren naar een gemeenschappelijke horizon. Een reeks strategische doelstellingen werden geselecteerd om te worden gewaardeerd en geïmplementeerd in het EMAS-systeem.

Een van de belangrijkste doelstellingen van deze cyclus is de tenuitvoerlegging van LB's **Koolstofarme strategie en de aanpassing aan de klimaatverandering**, goedgekeurd door de Directieraad op 06.10.2023. Thematische werkgroepen hebben een plan van 166 uit te voeren acties voorgesteld. Om het actieplan operationeel te maken, is een portefeuille van programma's en projecten opgesteld voor uitvoering tussen 2030 en 2050. In de komende jaren zullen het EMAS-systeem en zijn strategische doelstellingen waarschijnlijk verder evolueren in overeenstemming met de in deze strategie aangenomen oriëntaties.

Dit heeft geleid tot een aanpassing van het milieuprogramma, het actieplan en deze milieuverklaring. De belangrijkste wijzigingen betreffen de toevoeging van bepaalde strategische doelstellingen die gekoppeld zijn aan de KAS & AKV³ en de integratie van interne bijdragen voor ecobeheer die gekoppeld zijn aan de activiteiten die worden uitgevoerd op de verschillende locaties die worden beheerd vanuit de hoofdzetel van de organisatie, maar ook een **verbreding van de opdrachten van LB** waarmee in het EMAS-systeem rekening wordt gehouden. Hoewel deze aanpak bedoeld is om het systeem

¹ Eco-Management and Audit Scheme-Milieumanagementsysteem (EMAS)

² In het document kan de afkorting 'KAS&AKV' worden gebruikt om deze strategie aan te duiden.

³ Koolstofarme Strategie en Aanpassing aan de Klimaatverandering.

voortdurend te verbeteren en het EMAS-systeem beter te integreren in de processen van onze instelling, is het niet gemakkelijk om de relevante gegevens bijeen te brengen. Met de gegevens die beschikbaar waren voor de nieuwe processen die in het systeem waren geïntegreerd, kan immers niet altijd verslag worden uitgebracht over de milieuprestaties van het proces, maar soms alleen over het beheer van de procesactiviteiten. Dit aspect is al verbeterd in deze milieuverklaring en zal in de toekomst nog verder worden verbeterd.

In 2025 worden ons ecobeheer en onze missies **gekenmerkt door uitstekende milieuprestaties**:

❖ Ecobeheer

- Een vermindering van **6%** in de relatieve koolstofvoetafdruk (per VTE) van LB's activiteiten tussen het 'referentiejaar 2013'⁴ en 2025
- **De mobiliteit** wordt verder verbeterd, met een vermindering van de uitstoot van het wagenpark met verbrandingsmotoren met 48% en van de uitstoot van vlieggreizen met 62% tussen 2019 en 2025.
- Het **energieverbruik** van het hoofdkantoor is licht gedaald ten opzichte van 2024, dankzij het toegenomen gebruik van warmtepompen. Er is nog ruimte voor verbetering in de regeling van geothermische energie, met name door het verminderen van de behoefte aan koeling tijdens seizoensgebonden warme perioden.
- Aangezien er geen storingen werden waargenomen, in het bijzonder in de rioolwaterzuiveringsinstallatie, keerde het **waterverbruik** in 2025 terug naar een niveau dat vergelijkbaar is met voorgaande jaren.
- RestoBEL krijgt nog steeds 2 koksmutsen voor het label "**Good Food Resto**".
- Door de ontwikkeling en integratie van het concept 'duurzaam ontwerp' in de projectbestekken van het departement Architectuur is het aantal projecten met minstens 1 milieuclausule gestegen tot 82%, waaronder 1 met een verzoek voor een TOTEM-analyse.
- De goedkeuring van de Strategie en het Actieplan voor Sustainable IT (SI) 2025-2027 met 5 strategische verbintenissen en 90 bijbehorende acties.
- 73% van het ingezamelde **afval** werd gerecycleerd of hergebruikt.

De externe opdrachten zullen vanaf 2026 uit de EMAS-werkingssfeer worden gehaald na het vertrek van een VTE in de dienst interne ecopraktijken.

⁴ De "referentie 2013" komt overeen met de situatie in 2013, maar met een emissiefactor voor het elektriciteitsverbruik die overeenkomt met "grijze" elektriciteit en niet met "groene" elektriciteit. Het doel van deze methodologische referentiekeuze is om de evolutie van de broeikasgasemissies in de tijd weer te geven (idealiter sinds 1990). Leefmilieu Brussel was een voorloper met de levering van hernieuwbare elektriciteit. Aangezien deze bevoorrading van groene elektriciteit plaatsvond vóór de eerste koolstofbalans® in 2013, werd besloten om een fictieve referentie te nemen die overeenkomt met 2013 met "conventionele" elektriciteit, om de reeds geleverde inspanningen weer te geven..

2. OVER LEEFMILIEU BRUSSEL

De levenskwaliteit verbeteren in de prachtige, groene, creatieve en multiculturele regio die Brussel is en de overgang naar een meer ecologische, ethische en sociaal rechtvaardige samenleving vergemakkelijken: dat is al meer dan 30 jaar de bestaansreden van Leefmilieu Brussel!

Als milieu- en energieadministratie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (code NACE 84.11) staat Leefmilieu Brussel in voor het uitstippelen en uitvoeren van het gewestelijk beleid op alle gebieden die met het milieu te maken hebben. Elke dag zetten onze teams zich in om van Brussel een aangename en duurzamere regio te maken voor iedereen die er woont, werkt of verblijft.

Ons jaarverslag 2024

2.1 ONZE EXPERTISEGEBIEDEN

Leefmilieu Brussel verzorgt de voorbereiding en uitvoering van het milieubeleid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Door op verschillende gebieden tegelijk actief te zijn, treden we transversaal op en voeren we een duurzame langetermijnvisie voor het Gewest uit, op basis van de richtlijnen van de Algemene Beleidsverklaring van de Brusselse Regering. Plannen, strategieën en programma's bieden een meerjarencader voor acties per thema.

 Bescherming van natuurlijke hulpbronnen Het beschermen van lucht, water, energie, het Zoniënwoud en groene ruimten, natuur en biodiversiteit, dierenwelzijn en bodem.	 Milieuvriendelijk beheer van het grondgebied De verwerking van afval tot grondstoffen plannen en beheren, de circulaire economie bevorderen, duurzame productie, consumptie en bouw aanmoedigen, groene ruimten, natuurgebieden en niet-bevaarbare waterwegen onderhouden, geluidsoverlast en blootstelling aan elektromagnetische golven verminderen.	 Bestrijden van klimaatverandering Het coördineren van regionale acties.
---	--	---

2.2 ONZE BEROEPEN

Architecten, biologen, groenbeheerders, landschapsarchitecten, juristen, projectleiders ... De beroepen die binnen Leefmilieu Brussel worden uitgeoefend, zijn zeer gevarieerd en georganiseerd rond vier pijlers.

2.3 ONZE WAARDEN

De teams van Leefmilieu Brussel zetten zich dagelijks in om de waarden van de organisatie uit te dragen.

2.4 ONS ORGANIGRAM EN DE WERKING

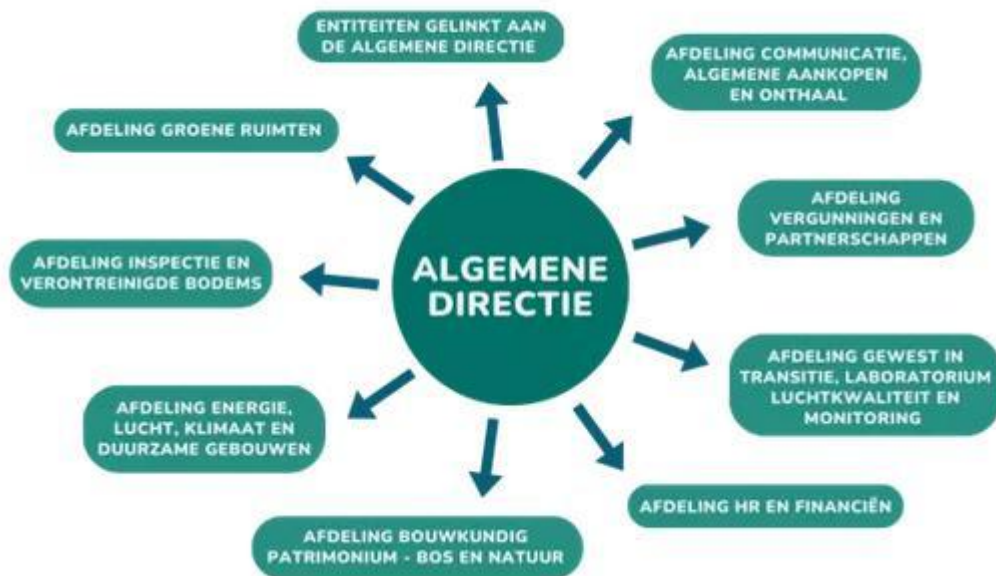
Leefmilieu Brussel is georganiseerd in 8 afdelingen (zie organigram) en 20 thematische of transversale onderafdelingen. De medewerksters en medewerkers⁵ zetten zich dagelijks in om het Brussels Gewest meer veerkracht te geven tegen de klimaatverandering en de overgang te versnellen naar een meer ecologische en sociaal rechtvaardige samenleving.

In 2025 stelde Leefmilieu Brussel 1.275 medewerkers te werk (797 voor de administratieve zetel) voor een aantal voltijds equivalent van 1.171,13 (741,4 VTE's⁶ voor de administratieve zetel).

⁵ Enkel voor de administratieve zetel op de site van Thurn & Taxis, met een verwarmde oppervlakte van 17.632 m², waren er op 31.12.2023 803 VTE's (VTE = voltijds equivalent) administratief personeel (699 in 2020, 718 in 2021 en 748 in 2022). Op dat moment had Leefmilieu Brussel een volledige personeelsbezetting van 1.239 VTE's (1.070 in 2019, 1.090 in 2020, 1.135 in 2021, 1.153 in 2022, 1.239 in 2023 en 1.227 in 2024).

⁶ VTE: voltijdsequivalent

2.5 EEN ADMINISTRATIE DIE OPENSTAAT VOOR HET PUBLIEK

De hoofdzetel van Leefmilieu Brussel op de site van Tour & Taxis is open voor het publiek. U kan:

- Eten bij RestoBEL, een voorbeeldig restaurant met biologisch, lokaal, seizoensgebonden gerechten en vegetarische alternatieven.
- BelEXPO bezoeken, een leuke en leerrijke tentoonstelling over het milieu en de duurzame stad in de XXIe eeuw.
- Het documentatiecentrum raadplegen.
- Deelnemen aan een evenement, conferentie of colloquium dat ter plaatse wordt georganiseerd.
- Een ruimte huren om een ecologisch verantwoord evenement te organiseren, voor 30 personen in een zaal tot 300 of 400 personen in het atrium of auditorium.

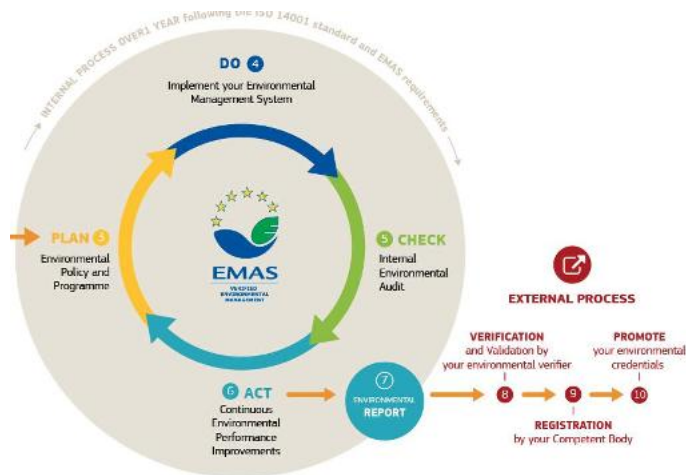
3. ONS MILIEUMANAGEMENTSYSTEEM

Sinds 2018 is Leefmilieu Brussel geregistreerd in het Europese EMAS-systeem (Eco Management and Audit Scheme) om de voorbeeldfunctie van haar milieumanagementsysteem (MMS) door een externe erkenning te garanderen.

Op die manier zorgt Leefmilieu Brussel ervoor dat bij haar activiteiten op een coherente en geïntegreerde manier rekening wordt gehouden met het milieu.

Gelet op het ontbreken van beschikbare groene ruimten op de administratieve zetel, werd de **biodiversiteit** niet opgenomen in de milieuanalyse of in de Milieuverklaring, wegens niet toepasbaar op onze situatie.

3.1 DE PLAN-DO-CHECK-ACT-AANPAK

PLAN

- Een grondige **milieuanalyse** van de milieuaspecten, het effect en de resultaten op milieuvlak van onze activiteiten en diensten. De meest significante aspecten worden in aanmerking genomen om onze prioriteiten en doelstellingen te bepalen.
- Het **reglementair register** inventariseert alle wettelijke vereisten en andere eisen die van toepassing zijn op het gebouw van de administratieve zetel, op de site van Thurn & Taxis.
- De definitie van een **milieuprogramma** en een **actieplan**.
- Een **milieumanagementsysteem** dat de organisatorische en operationele structuur beschrijft die wordt geïmplementeerd om onze milieudoelstellingen te bereiken.

DO

- **Thematische Referentiepersonen** en/of **Werkgroepen** verzekeren de implementatie van het milieuprogramma en het actieplan van Leefmilieu Brussel.

CHECK

- De **interne Milieuaudit**, uitgevoerd door een intern team van 6 eco-auditors, bestaat uit een systematische, gedocumenteerde, periodieke en objectieve evaluatie van de milieuprestaties van Leefmilieu Brussel, het managementsysteem en de procedés ter bescherming van het milieu. Hij omvat de opvolging van indicatoren in overeenstemming met het sectorale referentiedocument⁷.

⁷ Referentiedocument betreffende beste milieubeheerpraktijken, sectorale milieuprestatie-indicatoren en benchmarks voor topprestaties voor de overheidssector ([hyperlink](#))

ACT

- Met de **Directiebeoordeling** kan verslag uitgebracht worden over de doeltreffendheid van het EMS aan de Directieraad van Leefmilieu Brussel en kunnen de milieudoelstellingen indien nodig bijgestuurd worden.

REGISTRATIE

- Na verificatie en validatie van het EMS en de milieuverklaring door een geaccrediteerde verificatieinstantie, **wordt Leefmilieu Brussel geregistreerd** op de Europese lijst bij het departement *Omgeving* van de Vlaamse Overheid, overeenkomstig het samenwerkingsakkoord van 12 mei 2017⁸.

3.2 SIGNIFICANTE MILIEUASPECTEN

Het milieumanagementsysteem van Leefmilieu Brussel bestaat uit twee delen: de directe aspecten (intern beheer) en de indirecte aspecten (taken). De directe aspecten hebben betrekking op het interne beheer, terwijl de indirecte aspecten taken zijn die door Leefmilieu Brussel worden beheerd en die in het bijzonder verband houden met ons intern ecobeheer.

Er werd gebruik gemaakt van een procesregister om de milieuaspecten, de relevante belanghebbenden en de betrokken milieuthema's te identificeren. Elke proces-subactiviteit wordt getoetst aan 6 criteria (frequentie, materiaalstroom, nalevingsverplichtingen, beheersing, praktijken, risico's en opportuniteiten). Op basis van de gegeven antwoorden wordt een score berekend om te bepalen of het milieuaspect als significant moet worden beschouwd. Een niet-naleving van de voorschriften maakt het milieuaspect automatisch significant.

De directe activiteiten met een significant effect op het milieu zijn de volgende:

- Digitaal gebruik van onze activiteiten
- Beheer van al dan niet intern georganiseerde evenementen
- Mobiliteit van het personeel
- Aankoop en distributie van leveringen en diensten⁹
- Beheer van afvalstoffen
- Beheer van het erfgoed
- Beheer van de groene ruimten

Voor elk significant milieuaspect wordt een strategische doelstelling geformuleerd en vervolgens een actieplan opgesteld.

3.3 EMAS TOEPASSINGSGEBIED

Al de activiteiten en opdrachten van Leefmilieu Brussel in de hoofdzetel, gebouw gelegen op de vestiging van Thurn & Taxis, Havenlaan 86 C te 1000 Brussel.

3.4 VERKLARING INZAKE NALEVING VAN DE REGELGEVING EN VOORBEREIDING OP NOODSITUATIES

⁸ Belgisch Staatsblad van 24 juli 2018 – NUMAC 2018040417

⁹ Papier, hout en huishoudelijke producten vormen geen significant verbruik op de hoofdzetel van Thurn & Taxis en de overeenkomstige indicatoren zijn derhalve niet opgenomen in de milieuverklaring van LB.

Leefmilieu Brussel beschikt over een krachtig instrument voor reglementair toezicht waarmee het elke nieuwe reglementaire bepaling kan behandelen die van toepassing is op de technische inrichtingen die ze beheert, door het volgende na te gaan:

- De relevantie van de bepaling voor de geëxploiteerde inrichtingen
- De overeenstemming van de betrokken inrichtingen met de bepaling
- Hun tijdige aanpassing om conform te zijn

Wanneer een nieuwe reglementaire milieubepaling wordt gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Unie of in het Belgisch Staatsblad, gebeurt het volgende:

- ⇒ Het toezichtsinstrument stelt de beheerder binnen een maand na de bekendmaking in kennis.
- ⇒ Binnen de maand die volgt wordt voor de nieuwe bepaling een status vastgesteld ('ter informatie', 'te controleren', 'niet van toepassing', 'niet conform' of 'conform').
- ⇒ Er wordt een verantwoordelijke aangewezen, een beschrijving van de te ondernemen actie, een termijn voor de voltooiing ervan en een indicator of een bewijs van conformiteit wordt in het instrument vermeld.

Naast de verplichte controles worden alle technische installaties in het gebouw maandelijks gecontroleerd door het onderhoudsbedrijf en er wordt een schriftelijk rapport opgesteld. In het schriftelijke verslag worden alle gevallen van niet-conformiteit vermeld en wordt aangegeven welk gevolg eraan moet worden gegeven.

Elke niet-conformiteit die tijdens een bewakingsronde wordt vastgesteld of door een medewerker in de dagelijkse gang van zaken in het gebouw wordt gemeld, wordt vermeld in een incidentenverslag. Als de niet-conformiteit verband houdt met een milieuaspect, wordt ze in het actieplan opgenomen, voor een oplossing toegewezen en aan het eind van de behandelingsprocedure afgesloten.

Elke noodsituatie wordt geregistreerd in het actieplan en wordt prioritair behandeld, met voortdurende evaluatie tijdens het oplossen van het dringende probleem dat door een onvoorziene factor of evenement is veroorzaakt.

De zetel van Leefmilieu Brussel beschikt over een milieuvergunning voor de site van Thurn & Taxis. De basisvergunning van 25.01.2012 draagt als beslissingsreferentie 355410.

De aanhangsels zijn de beslissingen:

- 557848 van 10.03.2015 (dossier 559498 - Splitsing)
- 560220 van 03.05.2016 (dossier 589803 - Wijziging 1)
- 560220 van 07.12.2016 (dossier 612587 - Wijziging 2)
- 604194 van 24.10.2018 (dossier 698839 - Wijziging 3)

De aanvraag tot verlenging van deze vergunning is in '*MyPermit Environment*' ingediend door de eigenaar. Het dossier van de verlengingsaanvraag is afgerond en wordt momenteel nagelezen. Daarna zal het worden ingediend op het platform '*MyPermit Environment*'. Het moet voor 21 augustus 2026 via het platform worden verzonden.

Wij leven de toepasselijke milieuvoorschriften na, en in het bijzonder de voorwaarden die zijn bepaald in de milieuvergunning en de wijzigingen daarvan.

4. MILIEUMANAGEMENTVERKLARING

MILIEU MANAGEMENT VERKLARING

Sinds haar oprichting in 1989 werkt de administratie van Leefmilieu Brussel voortdurend aan het **voorkomen van verontreiniging** en het **beschermen van het leefmilieu** in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest om de levenskwaliteit van haar bevolking te beschermen. Ze voert een breed scala aan taken uit om de natuurlijke hulpbronnen te beschermen, het grondgebied milieuvriendelijker te beheren en het gebruik ervan aan te passen aan de klimaatverandering. Het engagement voor het leefmilieu is een fundamentele waarde die door alle medewerkers en medewerkers wordt gedeeld.

Om de coherentie te kunnen garanderen tussen het beheer van Leefmilieu Brussel en de doelstellingen die in het raam van haar opdrachten worden nagestreefd, heeft de Directieraad sinds 1998 een **milieubeheerbeleid** agevoerd dat van toepassing is op de sites die door de personeelsleden worden gebruikt. Sinds 2014 is de hoofdzetel van Leefmilieu Brussel gevestigd in een **milieuvriendelijk gebouw** op de Thurn & Taxis-site: een modern werkkader dat het mogelijk maakt de ecologische voetafdruk van haar activiteiten te beperken.

Leefmilieu Brussel optimaliseert ook haar milieubeheer door het aannemen van de **Europese EMAS-verordening**. Deze aanpak heeft betrekking op de activiteiten die een **directe effect** hebben en die in de hoofdzetel worden verwezenlijkt, evenals op de activiteiten die een **indirecte effect** hebben, in het bijzonder de volgende opdrachten:

- consolideren en ontplooi van het **Groene netwerk**;
- vergenemen van het ecologisch beheer van de **groene infrastructuur**;
- ontplooi van de strategie voor een **duurzaam beheer van bossen en natuureservaten**;
- uitvoeren van het **Gewestelijk Structuurschema van het Zoniënwoud**;
- versterken van het **Brussels ecologisch netwerk**;
- ecologisch en doordacht beheer van het **bomen erfgoed**;
- **monitoring** en **publicatie** van de staat van het Leefmilieu;
- beheren en garanderen van de **instandhouding** van de **beschermde soorten en habitats**.

Het milieubeheerproces bestaat uit:

- de organisatie **koolstofarm** maken;
- een **patrimonium** hebben dat **neutraal** is tijdens de levenscyclus (directe en indirecte emissies) en hulpbronnen beschermt;
- de **modal shift** naar koolstofarme oplossingen vergenemen;
- de **duurzaamheid van aankopen** versterken;
- **IT-middelen** optimaliseren en de behoeften van gebruikers in vraag stellen;
- intern toewerken naar **zero afval** en extern afval **voorkomen** en **verminderen**;
- het beleid inzake **duurzame evenementen** versterken.

Om dit milieubeheerproces te verzekeren, verbindt Leefmilieu Brussel zich ertoe:

- te **handelen in overeenstemming** met de **milieuwetgeving** die van toepassing is op haar activiteiten en met eventuele andere eisen;
- elke sport van **verontreiniging actief te voorkomen**;
- de nodige **menselijke en budgettaire middelen te investeren**;
- de **milieuprestaties voortdurend te verbeteren**;
- **werkgroepen te organiseren** die zijn samengesteld uit vertegenwoordigers en vertegenwoordigsters van de diensten die bij de thema's betrokken zijn;
- het **personeel te sensibiliseren**, te **informeren** en bij het proces te **betrekken** zodat iedereen kan bijdragen tot een optimaal milieubeheer;
- de **leveranciers en onderaannemers aan te moedigen** om de milieu- en veiligheidsinstructies te respecteren;
- een **jaarlijks milieuprestatierapport** te publiceren.

Sinds 2023 versterkt Leefmilieu Brussel haar milieubeheer door een **koolstofarme strategie voor 2030** aan te nemen en uit te voeren en zich aan te passen aan de klimaatverandering.

DATUM: 15 maart 2024

DE LEDEN VAN DE DIRECTIERAAD

Barbara Drenth (Authenticatie: on)	Digitaal getuigd door Barbara Drenth (Authenticatie: on) Datum: 2024/03/24 15:11:08 +02'00'	Barbara Drenth (Authenticatie: on)	Digitaal getuigd door Barbara Drenth (Authenticatie: on) Datum: 2024/03/24 15:11:08 +02'00'	Inge Huyghe (Authenticatie: on)	Digitaal getuigd door Inge Huyghe (Authenticatie: on) Datum: 2024/03/26 12:30:08 +02'00'	Renaud Tondeur (Authenticatie: on)	Digitaal getuigd door Renaud Tondeur (Authenticatie: on) Datum: 2024/03/23 17:04:19 +02'00'	Els Debacker (Authenticatie: on)	Digitaal getuigd door Els Debacker (Authenticatie: on) Datum: 2024/03/23 15:40:01 +02'00'
Katrien Van den Bruel (Authenticatie: on)	Digitaal getuigd door Katrien Van den Bruel (Authenticatie: on) Datum: 2024/03/15 14:00:08 +02'00'	Katrien Van den Bruel (Authenticatie: on)	Digitaal getuigd door Katrien Van den Bruel (Authenticatie: on) Datum: 2024/03/15 14:00:08 +02'00'	Katrien Van den Bruel (Authenticatie: on)	Digitaal getuigd door Katrien Van den Bruel (Authenticatie: on) Datum: 2024/03/15 14:00:08 +02'00'	Katrien Van den Bruel (Authenticatie: on)	Digitaal getuigd door Katrien Van den Bruel (Authenticatie: on) Datum: 2024/03/15 14:00:08 +02'00'	Katrien Van den Bruel (Authenticatie: on)	Digitaal getuigd door Katrien Van den Bruel (Authenticatie: on) Datum: 2024/03/15 14:00:08 +02'00'

5. ONS MILIEUPROGRAMMA

Strategische doelstelling	Follow-upindicator	Doel 2030 (referentiejaar 2019)	Leiding	EMAS-scope
Onze organisatie koolstofarm maken	kg CO ₂ e/VTE	scope 1: -60% scope 2: -90% t.o.v. het referentiejaar "ref 2013"	Interne ecopraktijken	Activiteiten met indirect effect op alle sites van Leefmilieu Brussel
Een patrimonium hebben dat neutraal is gedurende zijn levenscyclus (directe en indirecte emissies), met behoud van de hulpbronnen	% architectuurprojecten waarin milieuoverwegingen zijn opgenomen	80% van de architectuurprojecten	Architectuur	
	aantal projecten met gegevens over de prestaties van grijze energie (TOTEM ¹⁰)	30% van de architectuurprojecten	Architectuur	
	kgCO ₂ e energieverbruik door gebouwen	-40% voor het gebouwenbestand -43% voor PLAGE-gebouwen	Interne ecopraktijken	Activiteiten met direct effect op alle sites van Leefmilieu Brussel
	kWh primaire energie/m ²	-3% voor T&T	Facility Management	Activiteit met direct effect op T&T
	kWh geproduceerd door zonnepanelen van het gebouwenbestand	+50%	Eco-Facility Management	Activiteit met direct effect op T&T
	m ³ leidingwaterverbruik m ³ /VTE	-50% voor het gebouwenbestand -30% voor T&T		Activiteit met direct effect op alle sites van Leefmilieu Brussel
De modal shift naar koolstofarme oplossingen veralgemenen	kgCO ₂ e van de thermische vloot	-50%	Mobiele teams	Activiteiten met indirect effect op alle sites van Leefmilieu Brussel
	aantal door het voertuigenpark afgelegde km	-20% (referentiejaar: 2023)		

¹⁰ [Tool voor de evaluatie van de impact van materialen](#)

Strategische doelstelling	Follow-upindicator	Doel 2028 (referentiejaar 2019)	Leiding	EMAS-scope
De modal shift naar koolstofarme oplossingen veralgemenen	kgCO2e van de woon-werkverplaatsingen	-75%	Mobiele teams	Activiteiten met direct effect op alle sites van Leefmilieu Brussel
	kgCO2e van vliegreizen	-90%		
	ton van het voertuigenpark	-15%		
De duurzaamheid van aankopen versterken	duurzaamheidsniveau 'groen' van de actiefiches van de strategie duurzame overheidsopdrachten	100%	Algemene aankopen Interne ecopraktijken	Activiteiten met direct effect uitgevoerd op Thurn & Taxis met uitzondering van concessies voor zomerbars (externe sites)
De duurzaamheid van de voeding versterken	verkrijgen van het Good Food-label voor de horecaconcessies van LB	100%	RestoBEL Territoriale evenementen	
De IT-hulpbronnen optimaliseren en gebruikersbehoeften in vraag stellen	kgCO2e van IT-apparatuur	-60% (referentiejaar 2021)	Digitale transformatie	
	aantal IT-toestellen /VTE	-30% (referentiejaar 2021)		
	gemiddelde leeftijd van IT-apparatuur	+25% (referentiejaar 2021)		
Intern, streven naar nul afval, extern, afval voorkomen, verminderen en sorteren	m³ afval bij T&T	-60% van volume per stroom voor T&T	Ecopraktijken	Activiteit met direct effect uitgevoerd op Thurn & Taxis
	tonnen	-15% verbrand afval van parken en het Bos -50% groenafval afgevoerd van de parken	Niet aangesloten uitrustingen Transversale coördinatie	Activiteit met indirect effect uitgevoerd in de parken en het Bos
Ons beleid inzake duurzame evenementen versterken	% naleving van de verplichte criteria van de checklist eco-evenementen	100%	BEL-dienst	Activiteiten met direct effect uitgevoerd op Thurn & Taxis

6. MILIEUDOELSTELLINGEN EN -RESULTATEN

6.1 ECOBEHEER VAN LEEFMILIEU BRUSSEL

1. Leefmilieu Brussel koolstofarm maken

Context

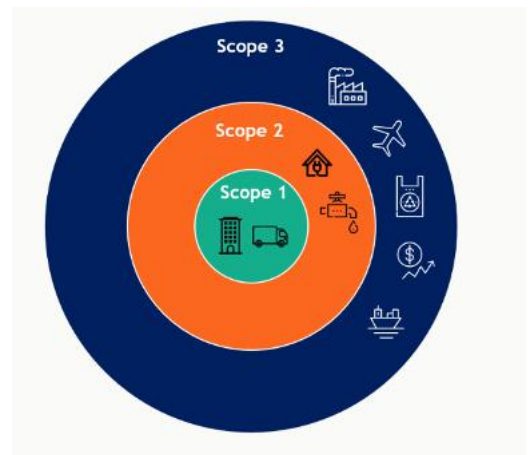
Sinds haar oprichting hanteert Leefmilieu Brussel voor haar werking de principes inzake milieubeheer die ze promoot bij particulieren en ondernemingen in het Gewest. Gezien de klimaatuitdagingen wil Leefmilieu Brussel echter een stap verder gaan door te streven naar koolstofsoberheid tegen 2030 en 2050. Sinds 2013 heeft de Bilan Carbone® (koolstofbalans) van Leefmilieu Brussel betrekking op 3 domeinen of “scopes”:

1. Directe uitstoot van broeikasgassen
2. Indirecte uitstoot met betrekking tot energie
3. Andere indirecte uitstoot

Na het uitvoeren van deze Bilan Carbone®¹¹ en energie-audits van al haar activiteiten¹² heeft Leefmilieu Brussel de officiële lancering georganiseerd van haar Koolstofarme Strategie en Aanpassing aan de Klimaatverandering tegen 2030 en 2050.

Milieudoelstellingen (doel 2030, referentiejaar 'ref 2013')

- De koolstofuitstoot van scope 1 met 60% verminderen
- De koolstofuitstoot van scope 2 met 90% verminderen
- De koolstofuitstoot van scope 3¹³ verminderen

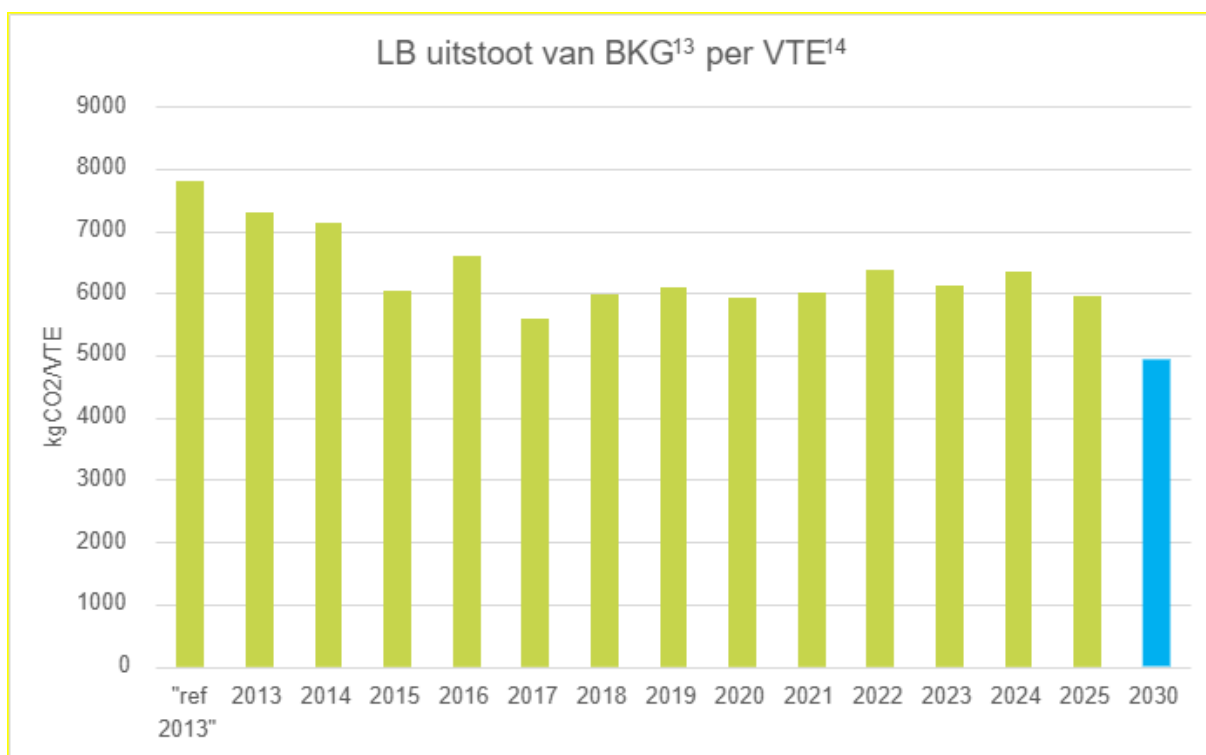
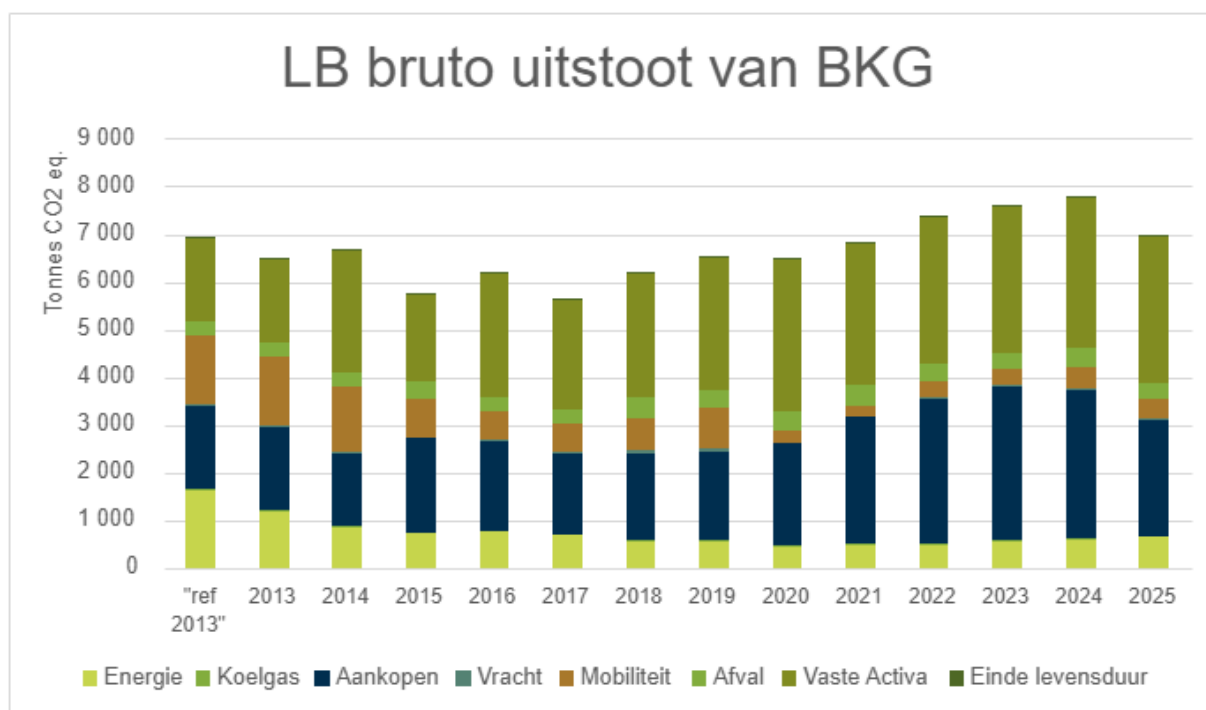

¹¹ De Bilan Carbone® is een tool ontwikkeld door [ADEME](#) (Agence de l'Environnement et de la Maîtrise de l'Énergie), dat sinds 2011 wordt beheerd door [de ABC \(Association pour la transition Bas Carbone\)](#).

¹² Het toepassingsgebied van de Bilan Carbone® omvat alle activiteiten van Leefmilieu Brussel.

¹³ De doelstelling voor scope 3 is nog niet bepaald, aangezien er nog geen doelstellingen zijn op Europees, federaal of gewestelijk niveau. Deze situatie kan in de toekomst veranderen.

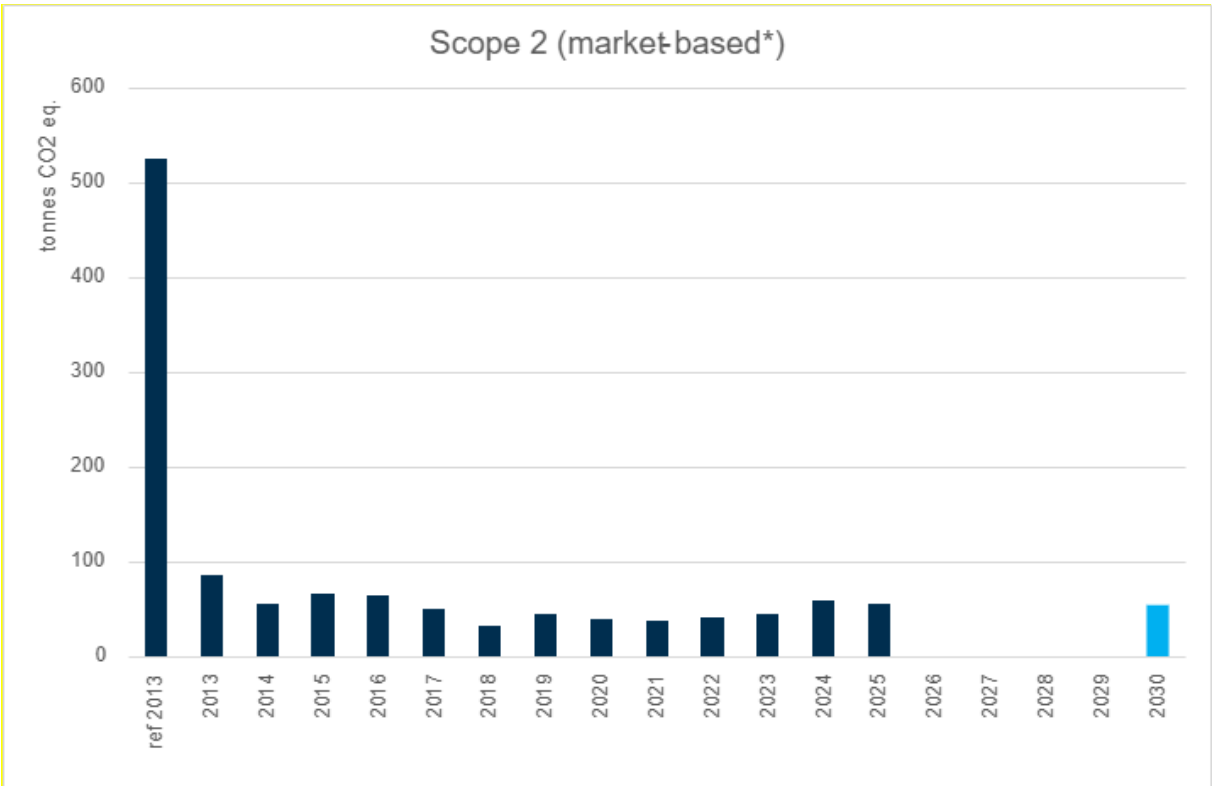
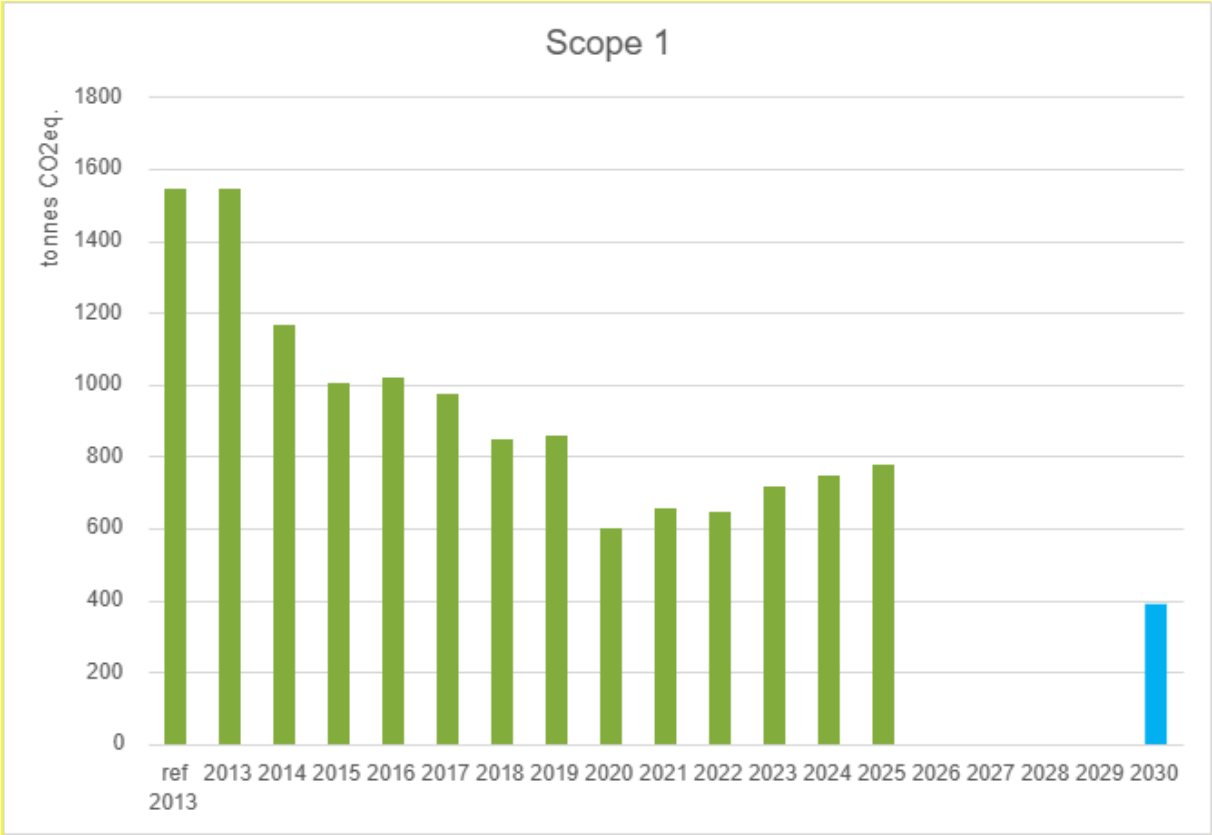
Kerncijfers

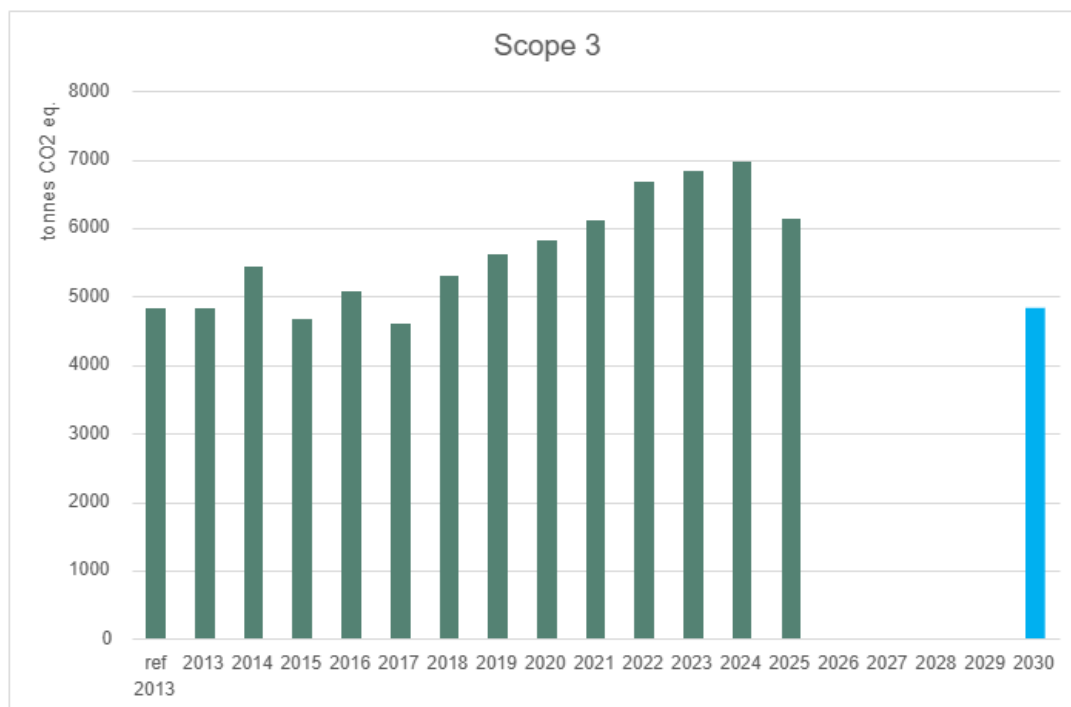

14

¹⁴ VTE en VTE van LB: zie pagina 9, 'VTE' wordt gedefinieerd in voetnoot nr. 6, en VTE van LB wordt gedefinieerd in voetnoot nr. 5.

Positieve punten

- Het gas- en waterverbruik voor de maatschappelijke zetel op de T&T-site is gedaald.
- Afval: de afvalproductie daalt bij T&T.
- Voertuigenpark: de uitstoot van het voertuigenpark daalt

Negatieve punten

- **Het aardgasverbruik op externe sites stijgt, wat scope 1 van onze koolstofbalans verhoogt.**
- Aankoop (input): sommige gegevens ontbreken voor het jaar 2025¹⁵ (inkomend vrachtverkeer en brochures). De cijfers voor het jaar 2024 worden gebruikt als referentie voor deze gegevens.

Verwezenlijkingen van 2025

- Implementatie van de opvolging van de Koolstofarme Strategie in de PPM-projectmonitoringtool.
- Kader en opstarten van de meeste projecten van de Koolstofarme Strategie.
- Overdracht van de opvolging van de Koolstofarme Strategie- en EMAS-indicatoren in de bedrijfsprocessen.
- Creatie van een webpagina '[Een Koolstofarme Strategie 2030 & 2050 voor Leefmilieu Brussel](#)' voor een extern publiek.
- Opleiding van programmabeheerders en gegevensleveranciers van de Koolstofarme Strategie in de beginselen van de Koolstofbalans en de uitdagingen van gegevensverzameling.

Uitdagingen voor 2026

- Interne communicatie van een reeks video's over de 5 programma's, de Koolstofarme Strategie, het EMAS-systeem en het Label Ecodynamische Onderneming
- Informeren en bewustmaken van het personeel rond de uitdagingen van de Koolstofbalans
- Uitvoeren van de projecten van de 5 programma's binnen de vastgestelde deadlines en budgetten.

¹⁵ De gegevens (input) van de monetaire ratio's zijn niet geconsolideerd door de boekhouding.

2. Een patrimonium hebben dat neutraal is gedurende zijn levenscyclus (directe en indirecte emissies), met behoud van de hulpbronnen

Context

De uitgebreide, groeiende en vaak verouderde vastgoedportefeuille van Leefmilieu Brussel bestaat uit ongeveer 190 gebouwen, met een totale oppervlakte van bijna 40.000 m². Deze gebouwen houden direct of indirect verband met de uitoefening van de bevoegdheden van de dienst, en voornamelijk met het beheer van de groene ruimtes en de bossen. Vele bevinden zich op beschermde sites en in Natura 2000-gebieden en vallen dus onder specifieke wetgeving.

Leefmilieu Brussel bereidt zich voor op de klimaattransitie door renovatie- of nieuwbouwprojecten uit te voeren met 4 belangrijke doelstellingen:

1. Grote technische sites en bosbrigades duurzaam renoveren
2. Actief meewerken aan de verschillende programma's en transversale thema's die binnen de organisatie worden ontwikkeld
3. De activiteiten in de groene ruimten stimuleren via de onthaalstructuren
4. Het bouwkundig patrimonium renoveren, restaureren en conform maken

De renovatieprioriteiten en de planning en budgettering ervan worden in een meerjarenplan vastgesteld.

Het gebouw van de administratieve zetel van Leefmilieu Brussel is zeer energie-efficiënt ontworpen en in termen van de recyclage van grijs water en het gebruik van regenwater. Deze sterke maar complexe tool moet zorgvuldig worden opgevolgd, onderhouden en gereguleerd om de resultaten te optimaliseren. Leefmilieu Brussel wil ook het verbruik nauwkeuriger volgen, zowel wat elektriciteit, gas als water betreft.

Aanpassing aan de klimaatverandering

Bij de toekomstige organisatie van Leefmilieu Brussel moet op verschillende niveaus rekening worden gehouden met de gevolgen van de klimaatverandering:

- Zomercomfort in gebouwen: dit moet het mogelijk maken om te werken bij zeer warm weer. Het wordt voorbereid voor de kantoren, door te zorgen voor goed gebouwbeheer en de mogelijkheid te bieden voor telewerken voor mensen met een koele woning, en voor het terrein, door bij renovaties te zorgen voor gebouwen die niet oververhit raken.

- Beheer van regenwater van gebouwen: dit moet ervoor zorgen dat regenwater voor alle gebouwen van Leefmilieu Brussel over-gebufferd wordt¹⁶, wat het risico op overstromingen helpt te verminderen en zorgt voor opslag van regenwater voor eigen gebruik, wat de druk op de vraag naar leidingwater helpt te verminderen.

- De parken zijn de belangrijkste koelte-eilanden van Brussel, ze koelen de omliggende minerale zones af en dienen als toevluchtsoord voor de Brusselaars bij warm weer.

- Het beheer van hevige regenval is een grote uitdaging voor de parken in Brussel. Sommige parken dragen momenteel bij aan afvloeiing (bv. Duden met afvloeiing en dolomietstromen¹⁷), terwijl parken de afvloeiing naar de stad zouden moeten minimaliseren, zoals park Craetbos, dat zorgt voor de infiltratie van al het water dat op het park valt sinds het werd heringericht.

¹⁶ Over buffering betekent dat de dimensionering van tijdelijke waterretentie-/opslagsystemen (bufferbekkens die vollopen tijdens hevige regenval en vervolgens gecontroleerd afvloeien om verzadiging van de riolering tijdens piekbuien te voorkomen) groter moet zijn dan de gewestelijke vereisten.

¹⁷ Natuurlijk materiaal gebruikt voor bepaalde paden in parken

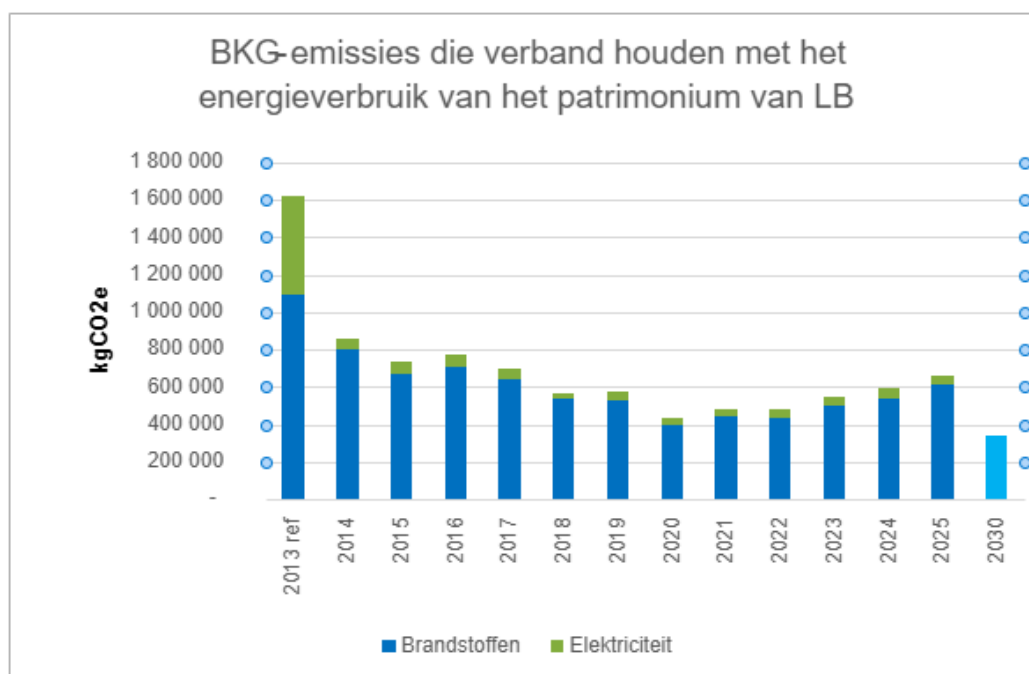
- Parken spelen een belangrijke biologische rol en hun gedeeltelijke bescherming zorgt voor kwaliteitshabitats voor biodiversiteit. Deze bescherming moet blijven bestaan en kan worden gerealiseerd met behoud van een maximaal aantal functies voor gebruikers. De keuze van de soorten die geplant worden tijdens de herinrichtingen moet aangepast zijn aan het toekomstige klimaat van Brussel.

Milieudoelstellingen (Doel: 2030, referentiejaar 2019)

- ⇒ De **directe emissies** van gebouwen met 40% verminderen
 - Het energieverbruik in PLAGE-gebouwen met 43% verminderen¹⁸
 - Het verbruik in het T&T-gebouw met 3% verlagen
- ⇒ De **productie van hernieuwbare energie** verhogen met 50% **op alle sites**
- ⇒ Het **waterverbruik** van het vastgoedpark/de sites met 50% verlagen
 - Het waterverbruik van het T&T-gebouw met 30% verlagen
- ⇒ De **architectuurprojecten met milieuoverwegingen** tot 80% brengen
 - 30% van de projecten heeft gegevens over **grijze energieprestaties** (via TOTEM¹⁹)

Kerncijfers

De directe emissies van de gebouwen van het vastgoedpark van LB met 40% verlagen

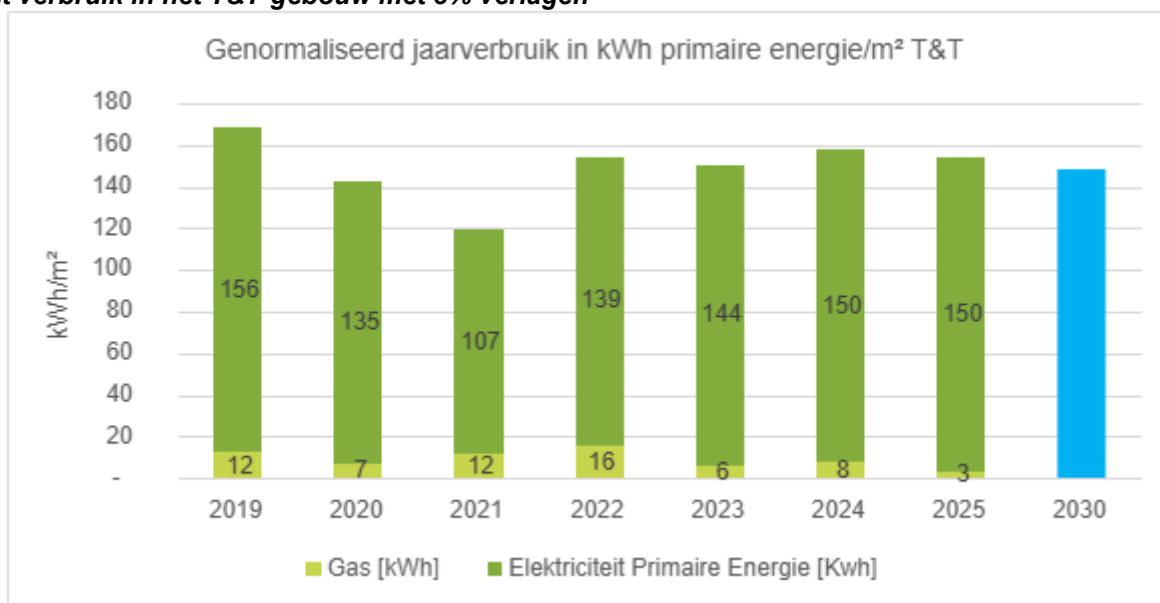
De BKG-emissies die verband houden met het energieverbruik van het patrimonium van LB zijn tussen 2013 en 2023 aanzienlijk gedaald. Met het PLAGE-project worden acties geïdentificeerd om het verbruik van 350 MWh van de hoofdgebouwen van LB verder te verlagen. Ze zullen helpen om de uitstoot van deze gebouwen te verminderen. In 2025 is er een toename van emissies die verband houden met brandstofverbruik op externe sites. Dit is deels te wijten aan het ontbreken van een nauwkeurige energieboekhouding voor externe sites.

¹⁸ LB neemt op vrijwillige basis deel aan het gewestelijke PLAGE, omdat het niet voldoet aan de drempel van 50.000 m² aan gebouwen die een PLAGE vereisen.

¹⁹ TOTEM: zie <https://www.totem-building.be/>

Het verbruik in het T&T-gebouw met 3% verlagen

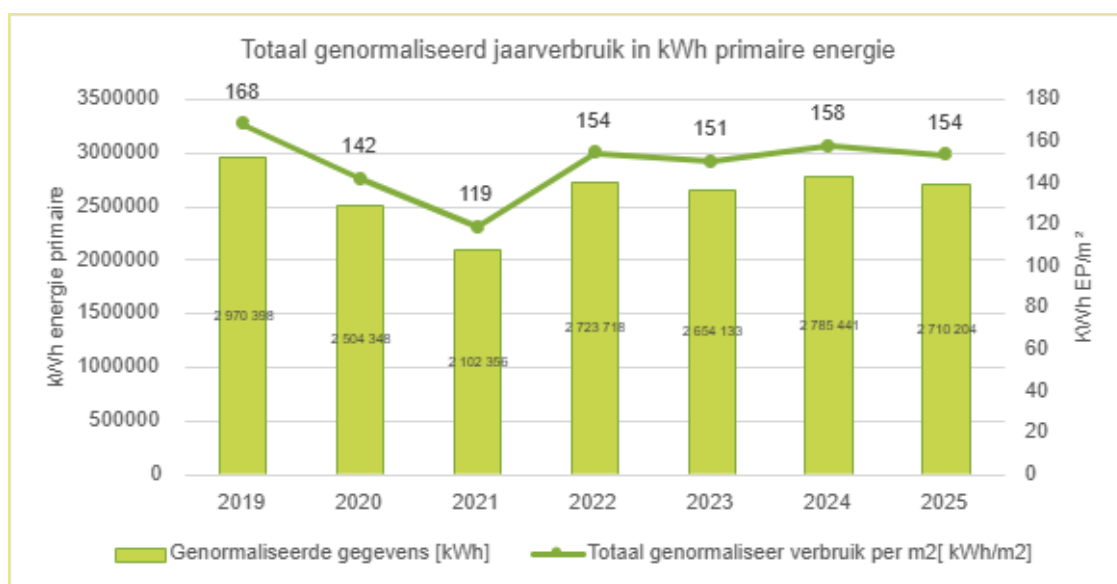

Genormaliseerd verbruik²⁰

Omzetting in primaire energie

Met het toegenomen gebruik van de warmtepomp in plaats van de verwarmingsketel konden we het gasverbruik in 2025 verder terugdringen. Het doel is om het evenwicht tussen de vraag naar verwarming en koeling op het niveau van de geothermische energie te herstellen.

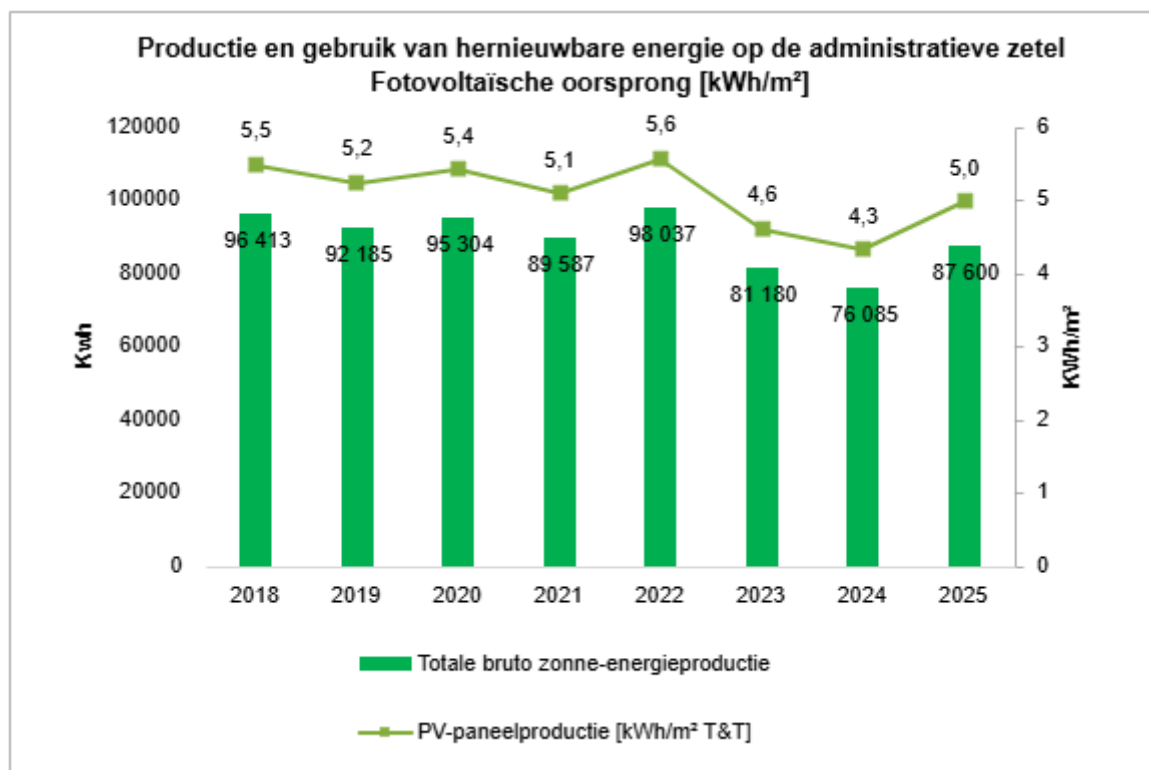
Daarentegen, heeft het toegenomen gebruik van geothermische energie, ondanks de vrijwillige verlaging van de richttemperaturen, geleid tot een toename van het elektriciteitsverbruik. Alle verbruikte elektriciteit is echter groen.

De productie van hernieuwbare energie verhogen met 50% op alle sites

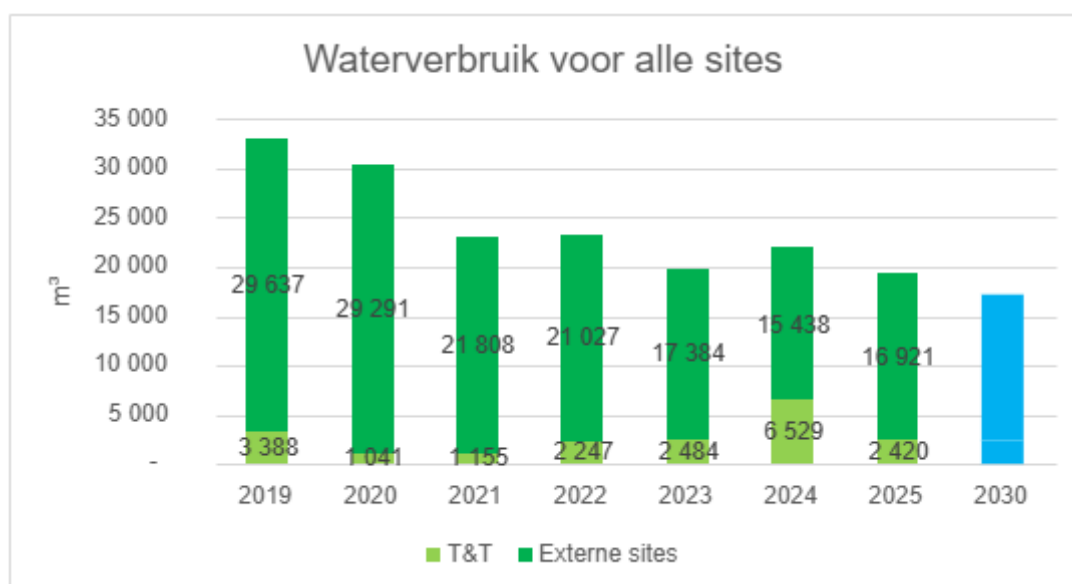
²⁰ Normalisatie van het energieverbruik om rekening te houden met de weersschommelingen: [hyperlink hier](#)

In tegenstelling tot 2024, dat een recordjaar was qua neerslag, was 2025 een bijzonder droog en zonnig jaar. Daarnaast werden de panelen schoongemaakt. Als gevolg daarvan, en ondanks de normale daling van de opbrengst, werd er een aanzienlijke toename van de elektriciteitsproductie door de fotovoltaïsche installatie gemeten ten opzichte van 2024, die zelfs hoger lag dan de theoretische waarde.

Het waterverbruik van al onze sites met 50% verminderen

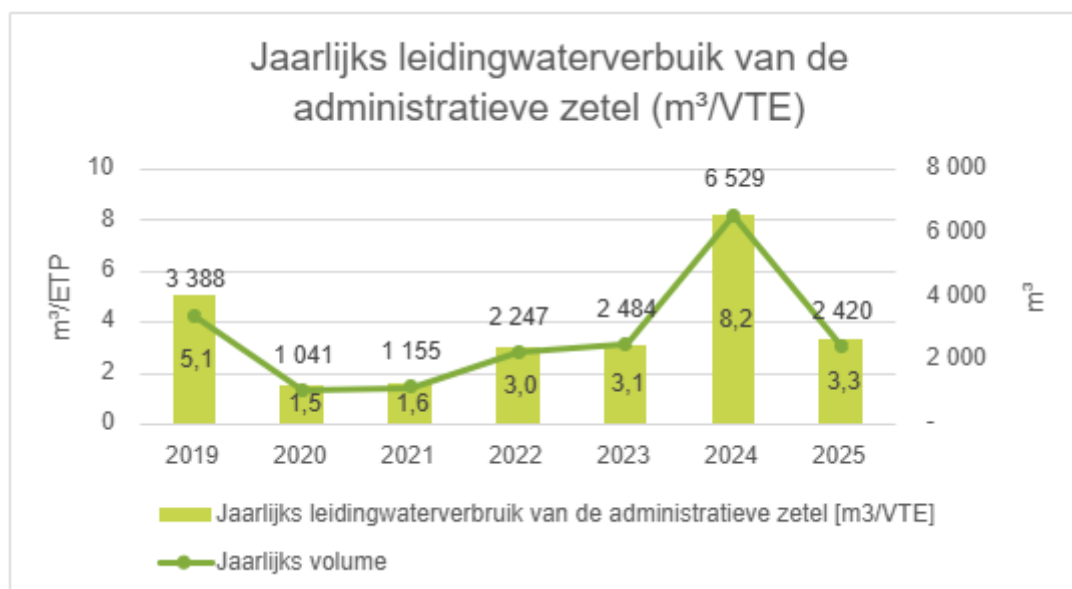

Het leidingwaterverbruik in de parken die door Leefmilieu Brussel worden beheerd, is grotendeels toe te schrijven aan het besproeien van de aanplantingen, wat in bepaalde periodes van het jaar

noodzakelijk is, en aan het verbruik van de fontein in de groene ruimtes. Het waterverbruik op externe locaties kan van jaar tot jaar schommelen, omdat het afhankelijk is van talrijke externe factoren, zoals hittegolven, maar ook het drinkwaterverbruik door gebruikers van de drinkfontein. Niettemin constateren we sinds 2020 een gemiddelde daling van het verbruik als gevolg van een nauwlettende monitoring van de sier-, speel- en drinkfontein in de groene ruimtes.

Een optimalisering van het beheer van deze praktijk, in combinatie met de keuze voor meer aangepaste soorten, heeft al tot goede besparingen geleid. Het jaar 2024 was een bijzonder nat jaar, waardoor er ook minder water nodig was. Het verbruik is in 2025 aanzienlijk gedaald ten opzichte van 2019 en is stabiel ten opzichte van 2024.

Het waterverbruik van het T&T-gebouw met 30% verlagen

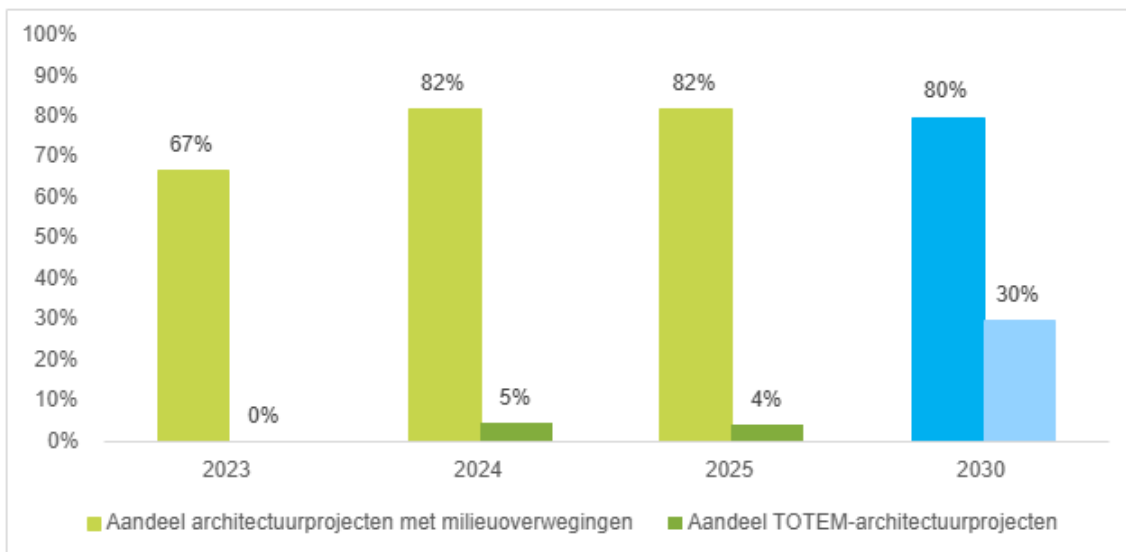

In 2025 waren er geen lekken van leidingwater in de rioolwaterzuiveringsinstallatie, waardoor de waarden voor leidingwaterverbruik terugkeerden naar normale niveaus. Daarnaast zou door de invoering van een wekelijkse opvolging van de werking van de rioolwaterzuiveringsinstallatie het mogelijk zijn geweest om abnormaal verbruik bij een lek te beperken.

Het regenwaterverbruik is dit jaar gedaald om twee aanwijsbare redenen: ten eerste viel er in 2025 veel minder regen dan in 2024 (1133 mm in 2024 en 620 mm in 2025). Daarnaast werd bij het onderhoud van het stormbekken en de regenwatertank een volledige lediging uitgevoerd, waardoor de hoeveelheid regenwater die beschikbaar was voor recuperatie de facto beperkt was.

De architectuurprojecten met milieuoverwegingen tot 80% brengen

In 2025 bleek uit de inventarisatie van architectuurprojecten met milieuoverwegingen dat 82% van de projecten minstens een van de volgende duurzaamheidspijlers bevatte:

- Energie-efficiëntie: integratie van warmtepompen, zonnepanelen en biomassasystemen.
- Waterbeheer: plaatsing van tanks voor regenwaterrecuperatie, behandeling in bezinkbassins of groene daken.
- Circulariteit: gebruik van herbruikbare materialen en omkeerbaar ontwerp.
- Impactanalyse: beoordeling van grijze energie met behulp van de TOTEM- en GRO²¹-tools.

Deze oplossingen moeten echter worden aangepast aan wettelijke beperkingen (beschermde sites, Natura 2000-gebieden) en aan de technische vereisten van gebouwen, zoals de passiefstandaard. Het project voor de herstructurering van de Brigade 2-site, aan de rand van het Zoniënwoud, is bijvoorbeeld een heropbouwproject waarvoor een volledige studie is gemaakt met de TOTEM-tool.

Met deze inventaris, die jaarlijks wordt bijgewerkt, kunnen we de voortgang van onze milieumambities volgen. Voor 2026 zal de uitdaging erin bestaan om de begrotingsdiscipline te verzoenen met de keuze van projecten die de duurzaamheidsdoelstellingen handhaven en tegelijk de vraag naar prestatienormen verhogen door het gebruik van TOTEM- en GRO-instrumenten.

Verwezenlijkingen van 2025

PLAGE-gebouwen

- Er werden 12 gebouwen ingeschreven in het 'vrijwillige' PLAGE-project

T&T-gebouw (energie- en waterverbruik)

- De afronding van het project om het NrClickScan-platform van Sibelga op te zetten heeft vertraging opgelopen door een verandering van platform. Het voorgaande platform kan echter nog steeds worden gebruikt en er zijn alarmen voor lekdetectie en abnormaal verbruik geïmplementeerd in dit oude platform.
- Er is een intern monitoringproject gestart met gegevens over verbruik en bezettingsgraad van de lokalen. Het doel is om het mogelijke verband tussen bezetting van de lokalen en energieverbruik te beoordelen.
- Het einde van de TL-5 en TL-8 productie eind augustus 2023 heeft de mogelijkheid gecreëerd om een project uit te voeren om de tl-buizen te vervangen door ledtechnologie. De werkzaamheden zijn gestart in juni 2025.

²¹ GRO is een Belgisch instrument dat wordt gebruikt om de duurzaamheid van bouwprojecten te meten en te vergroten. De ambitie van de GRO is om bewoonbare en toekomstgerichte gebouwen te creëren, waarbij sterk wordt ingezet op circulair bouwen. Zo wordt elke fase uit de levenscyclus van een gebouw - van bouw tot exploitatie, renovatie en soms afbraak - grondig overwogen en uitgewerkt ([link](#)).

- In 2025 was de rioolwaterzuiveringsinstallatie niet de bron van enig abnormaal verbruik. We voerden regelmatige controles in (twee keer per week) van de werking van de rioolwaterzuiveringsinstallatie en het verbruik van leidingwater voor sanitair gebruik, en van de lekdetectiesystemen.
- Bewustwording van energiebesparing onder het administratief en terreinpersoneel door deel te nemen aan de Week van de Energie.

Waterbeheer op de externe sites

- De 12 sites met het hoogste verbruik van leidingwater, die meer dan 50% van het totale verbruik van LB vertegenwoordigen, zijn geïdentificeerd, zodat prioriteit kan worden gegeven aan het verminderen van het verbruik op deze sites, terwijl de meer dan 100 andere verbruikspunten worden gevolgd.
- Een werkgroep (WG) bestaande uit vertegenwoordigers van de 3 betrokken afdelingen (Patrimonium, Groene ruimten en Vergunningen), genaamd WGRW (RW voor regenwater), komt 5 of 6 keer per jaar samen om de inspanningen te coördineren om de doelstelling te bereiken en de indicatoren te meten.

Architectuur

- **Technische boswachterssite Brigade 2** aan de rand van het Zoniënwood: studies, ontwerp en verkrijgen van een SV en MV voor de herstructurering van de site en de verkeersroutes, bouw van nieuwe gebouwen voor boswachters. Ambitieuw project op het gebied van duurzame ontwikkeling, met een studie van de effecten op het Natura 2000-gebied, een akoestisch onderzoek volgens de BREEAM²²-normen, een TOTEM-analyse, respect voor de biodiversiteit van de site, een houtgestookte ketel die gebruikmaakt van de hulpbronnen van de site, duurzame materialen, hergebruikte materialen, behandeling in bezinkbassins en behandeling van afvalwater. De werken zijn gepland voor 2027.
- Bouw van een **modulair paviljoen voor parkwachters** in het Senypark: ecoconstructieproject in de werkplaats met warmtepomp, microstation met infiltratie, hergebruikte materialen voor binneninrichting en gevelbekleding. Project in afwachting van het verkrijgen van de stedenbouwkundige vergunning.
- **Vanaudenhovepaviljoen in het Elisabethpark**: start van renovatie- en uitbreidingswerken aan een bestaand paviljoen in het Elisabethpark, in een gezamenlijke opdracht met de gemeente Koekelberg, met inbegrip van criteria voor hergebruik van materialen (houtstructuur, bakstenen, tegels) en omkeerbaarheid om de capaciteit van het gebouw voor een verandering van gebruik te vergroten.
- **Ackermans-gebouw**: renovatie van een paviljoen van industriële aard voor gebruik door parkwachters en toevoeging van technische lokalen en openbare sanitaire voorzieningen; regenwaterbeheer door directe lozing in het kanaal zonder doorgang via de openbare riolering.
- Nieuwbouw van een lokaal voor parkwachters in het Zennepark met groendaken, hergebruikte materialen en de installatie van een warmtepomp.
- Opstellen van een **fiche met minimumcriteria voor duurzaam bouwen**: implementatie van een **algemene strategie** voor de verschillende fasen van een project (opdracht voor ontwerpstudies, opstellen van de opdracht voor werken, uitvoering van de werken).

Uitdagingen voor 2026

PLAGE

- Implementatie van het PLAGE-programma

T&T-gebouw (energie- en waterverbruik)

- Betere regulering en monitoring van geothermische energie
- Minder koeling nodig tijdens periodes van grote hitte
- Afronding van het project voor de monitoring van het verbruik in relatie tot de

²² Methode voor de beoordeling van de milieuprestaties van gebouwen, ontwikkeld door de Building Research Establishment (BRE).

bezettingsgraad van de lokalen.

- De werking van de lekdetectievoorzieningen testen en valideren.
- De rioolwaterzuiveringsinstallatie is operationeel, maar de regeling moet dagelijks worden opgevolgd. Er moeten wijzigingen komen om een betrouwbare automatische werking te garanderen.

Waterbeheer op de externe sites

- Vaststelling van een doelstelling om de indicatoren te verbeteren:
 - m³ opgevangen en gebruikt regenwater
 - doorlaatbaar gemaakte oppervlakte met infiltratie op het perceel
- Installatie van een doorstroommeter op oude en nieuwe reservoirs met een pomp

Architectuur

- Afbraakproject met afvalbeheer en -vermindering: afbraak van het Parmentierpaviljoen in Sint-Pieters-Woluwe met als doel de hoeveelheid afval op de bouwplaats te verminderen (vermindering van sloopwerken en afvalverwijdering, hergebruik ter plaatse ...) - de opdracht voor werken is in de gunningsfase - bouwplaats 2026
- Vlaggenschip- en voorbeeldrenovatieprojecten: Vanaudenhovepaviljoen in Koekelberg (werken in uitvoering), technische boswachterssite Brigade 2 in Oudergem (werken 2027)
- Een nieuwbouwproject dat een voorbeeld is op het gebied van ecoconstructie: bouw in de werkplaats van een modulair paviljoen voor de parkwachters in het Senypark met een warmtepomp, waterafvoerbeheer en hergebruikte materialen. (SV in behandeling)
- Opstellen van bestek Studies met integratie van milieuoverwegingen van de impactanalyse voor de herstructurering van de technische site van Woluwe in Oudergem. Project herbekeken op kleinere schaal - in opmaak
- Voortdurende verbetering van de nota *Duurzaam Ontwerp - bijlage bij het bestek overheidsopdrachten voor diensten* voor architectuurprojecten, in samenwerking met de Facilitator Duurzame Gebouwen en de Natuurfacilitator.
- Werkgroep Overheidsopdrachten: voortdurende verbetering van het *Typebestek voor overheidsopdrachten voor architectuurstudies* met de toevoeging van een clausule die het gebruik van de Totem-tool en het GRO-referentiesysteem voor duurzaamheid specificeert, evenals de analyse van de studieresultaten.

3. De modal shift naar koolstofarme oplossingen veralgemenen

Context

Leefmilieu Brussel beschikt over een voertuigenpark, dat regelmatig wordt vernieuwd om hun kwaliteit en veiligheid te garanderen. Aangezien het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een lage emissiezone - *Low Emission Zone* (LEZ) is, kadert deze vernieuwing ook in het streven naar een aanzienlijk lagere ecoscore van de vloot.

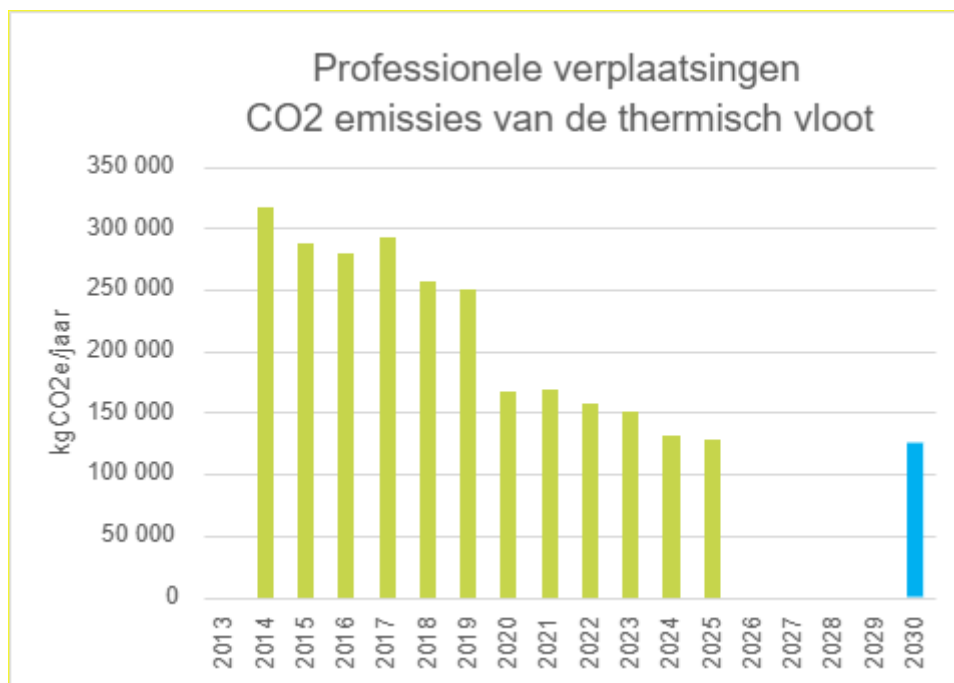
Door zich te concentreren op een modale shift, via de toepassing van het STOP-principe, wil Leefmilieu Brussel de koolstofuitstoot van het woon-werkverkeer en professionele verplaatsingen verminderen. Leefmilieu Brussel zet zich al meer dan 25 jaar in voor de promotie van het fietsgebruik (fietsvergoeding, uitgebreide fietsenstalling, sensibiliseringsacties, beschikbare fietsen, reparatiediensten enz.). Elk personeelslid krijgt een gratis abonnement op het openbaar vervoer, in functie van de woonplaats.

De milieudoelstellingen (doel 2030, referentiejaar 2019)

- ⇒ De koolstofuitstoot van **brandstoffen** van de thermische vloot van LB met 50% verminderen
- ⇒ Het aantal door het voertuigenpark van LB **afgelegde kilometers** verminderen met 20%
- ⇒ De koolstofuitstoot door **woon-werkverkeer** verminderen met 75%
- ⇒ De koolstofuitstoot van **zakelijke vliegvluchten** verminderen met 90%
- ⇒ Het **gewicht van het voertuigenpark** (fietsen en auto's) verminderen met 15%

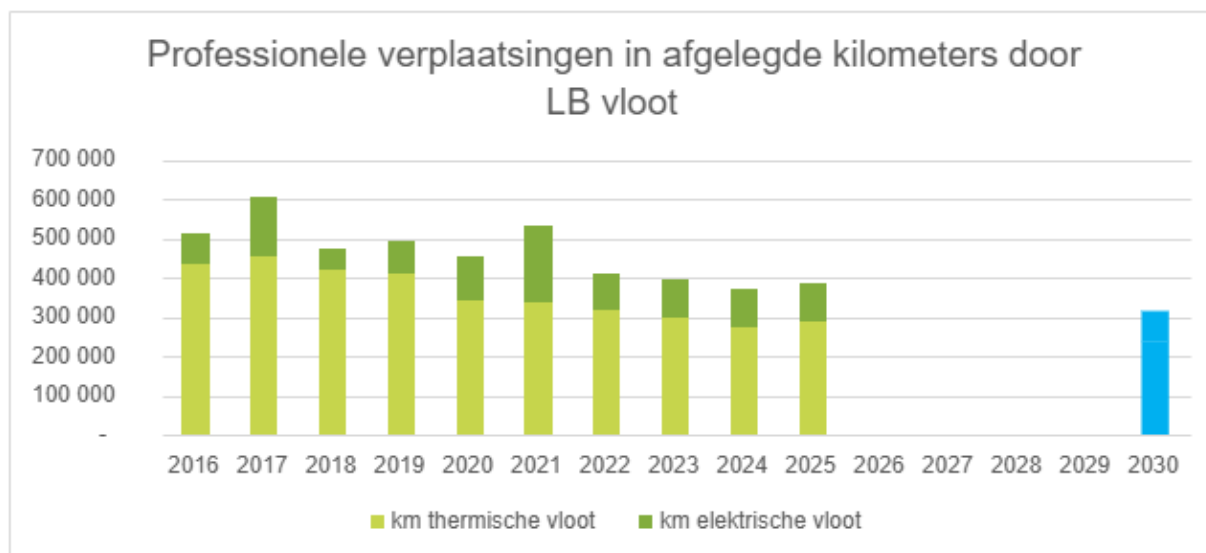
Kerncijfers

De koolstofemissies van brandstoffen van de thermische vloot van LB verminderen met 50%

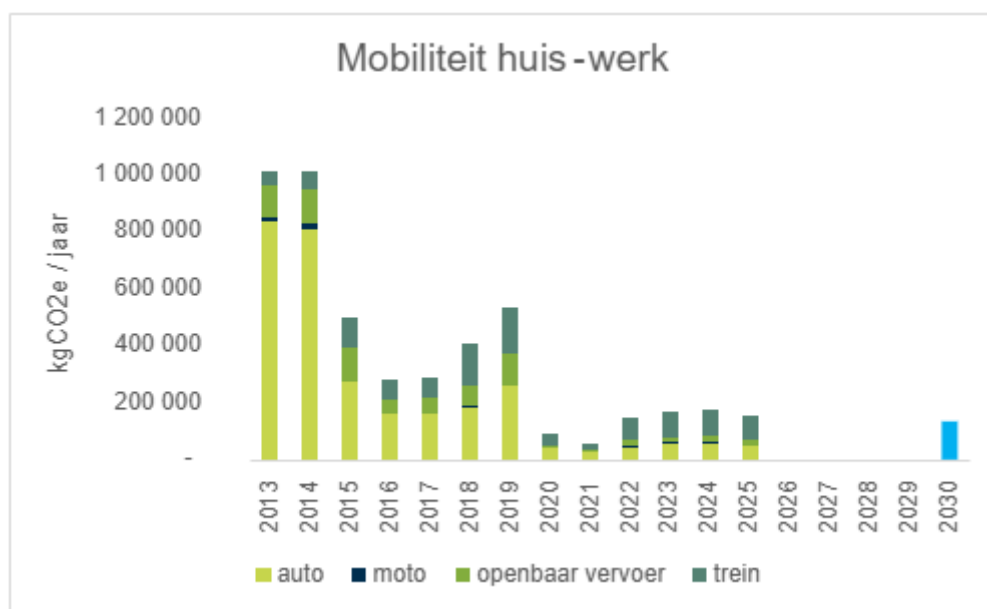
Wat betreft professionele verplaatsingen, voornamelijk door medewerkers op het terrein, is het interessant om op te merken dat de uitstoot sinds 2013 geleidelijk aan is gedaald, deels door een vermindering van het aantal afgelegde kilometers en deels (sinds 2019) door de elektrificatie van het voertuigenpark en de werkgewoonten (met name covid en post-covid, fietsen).

Het aantal door het voertuigenpark van LB afgelegde kilometers verminderen met 20% (referentiejaar 2023)

Het aantal afgelegde kilometers daalt elk jaar. Het aantal kilometers van elektrische voertuigen stagneert, terwijl het aantal kilometers van voertuigen met verbrandingsmotor daalt. Sinds 2023 is de methode die wordt gebruikt om het aantal kilometers van het wagenpark te berekenen veel nauwkeuriger, dankzij telematicasoftware. De gegevens van 2023, 2024 en 2025 zijn beter vergelijkbaar.

De koolstofuitstoot door woon-werkverkeer verminderen met 75%

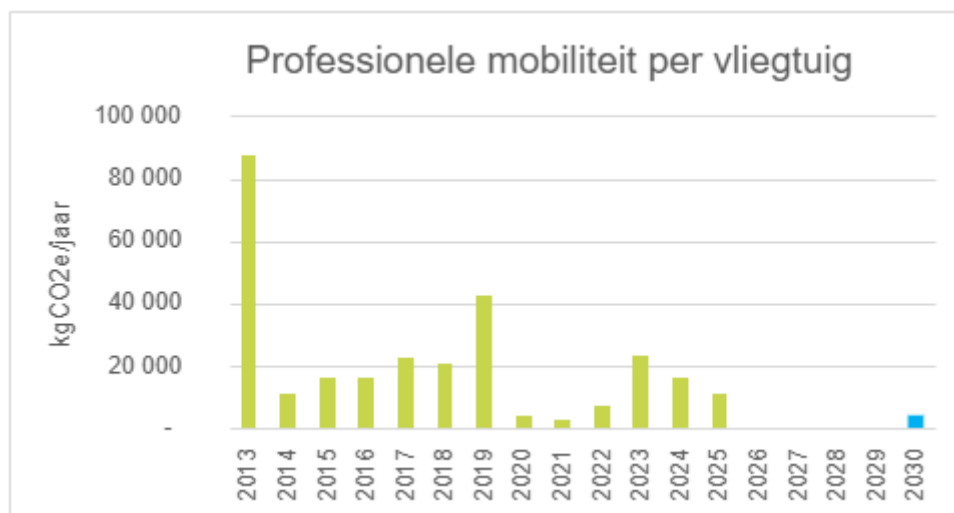
De verhuizing van het hoofdkantoor van Leefmilieu Brussel in 2014 van Gulledele naar Thurn & Taxis heeft de autogerelateerde uitstoot van woon-werkverkeer aanzienlijk verminderd. De toename van het aantal werknemers verklaart gedeeltelijk de stijging van de uitstoot tussen 2016 en 2019.

In 2020 en 2021 heeft covid de gewoonten aanzienlijk veranderd, met name door telewerk, maar ook door een vermindering van het aantal verplaatsingen met het openbaar vervoer. Sinds 2022 is de post-covidsituatie gestabiliseerd en is de uitstoot van het woon-werkverkeer met de auto dankzij telewerk

aanzienlijk verminderd. Sinds 2023 zijn de emissies van verplaatsingen met de auto, trein en moto licht gestegen ten opzichte van 2022. In 2025 stellen we een lichte daling vast.

De koolstofuitstoot van zakelijke vliegreizen verminderen met 90%

Het aantal vliegreizen is sterk gedaald ten opzichte van 2019, als gevolg van covid. De gezondheidscrisis heeft het mogelijk gemaakt om de noodzaak om systematisch te reizen om internationale evenementen bij te wonen in vraag te stellen en om nieuwe manieren te ontwikkelen om deze te organiseren. Toch trekt het vliegverkeer langzaam weer aan nu de internationale bijeenkomsten geleidelijk aan weer op gang komen. In 2023 werd bijvoorbeeld de COP 28 in Dubai gehouden, wat een grote invloed had op de uitstoot van dat jaar. In 2024 komt de uitstoot van vliegreizen overeen met die van 2015 en 2016. In juni 2025 werd in het Directie Raad een nota goedgekeurd om strengere regels op te leggen voor het gebruik van vliegtuigen voor zakelijke reizen (opdrachten in het buitenland). Dit zal de komende jaren in de gaten moeten worden gehouden, maar we zien nu al een vermindering in het gebruik van het vliegtuig.

Het gewicht van het voertuigenpark (fietsen en auto's) verminderen met 15%

Het voertuigenpark is tussen 2018 en 2021 toegenomen, deels door het beheer van nieuwe parken en de bijbehorende voertuigen, en deels door de aankoop van nieuwe elektrische voertuigen. Elektrische bedrijfsvoertuigen hebben vaak een kleinere capaciteit (bv. vervoerbaar laadvermogen) en de vervanging van een voertuig met verbrandingsmotor kan daarom de aankoop van twee elektrische voertuigen vereisen, of een verandering in werkgewoonten (meer ritten, enz.). In 2024 hebben enkele nieuwe aankopen van voertuigen het totale tonnage van het wagenpark doen toenemen. In 2025 werden geen nieuwe aankopen gedaan.

Verwezenlijkingen van 2025

- Organisatie van de week van de Mobiliteit (ontbijt bij T&T en op de sites van het Dudenpark en

het Park van Laken). Daarnaast kregen twee personeelsgroepen van Leefmilieu Brussel een basisopleiding fietsherstelling. Die opleiding werd gegeven door twee interne LB-collega's die in de mechanische werkplaatsen werken. Er was ook een workshop fietsreiniging voor geïnteresseerde personeelsleden, met een Bike Wash die voor de gelegenheid was gehuurd. Tot slot werd in het auditorium de documentaire 'Les Roues de l'Avenir' vertoond.

- Vernieuwing van 9 nieuwe 100% elektrische leasevoertuigen: buitengebruikstelling van 21 oude voertuigen, waaronder 13 leasevoertuigen en 8 gekochte voertuigen.
- Gunning van de nieuwe openbare overheidsopdracht voor fietsherstelling aan de nieuwe externe dienstverlener.
- Goedkeuring door de DR van de nota 'vermindering van het aantal vluchten voor dienstreizen'.
- Herlancering voor een jaar van de overheidsopdracht voor de transmissie van tele-gegevens.

Uitdagingen voor 2026

- Project voor marktonderzoek naar fietsleasing
- Project voor de aankoop van 3 nieuwe 4X4 benzine-/hybridevoertuigen en twee vrachtwagens ter vervanging van de Renault Kerax-voertuigen, onder voorbehoud van het benodigde budget en de goedkeuring van de Inspecteur van Financiën.
- Project voor een nieuwe overheidsopdracht voor voertuigtelematica en KeyLess om het delen van voertuigen te verbeteren en het gebruik ervan te verhogen.

4. De duurzaamheid van aankopen versterken

Context

In België worden elk jaar 20.000 overheidsopdrachten uitgeschreven, voor een totaalbedrag van 40 tot 50 miljard euro, wat meer dan 15% van het bbp vertegenwoordigt. Leefmilieu Brussel is zich bewust van haar voorbeeldfunctie en integreert ecologische, circulaire, sociale en ethische criteria in haar opdrachten. Deze criteria, die in elke fase van de gunning van de overheidsopdracht worden toegepast, hebben tot doel bij de gunning van een opdracht meer rekening te houden met het milieu en de arbeidsomstandigheden. Andere opdrachten worden door de aard van de aankoop als duurzaam beschouwd, met name fietsen.

Als onderdeel van de Koolstofarme Strategie van Leefmilieu Brussel en de Aanpassing aan de Klimaatverandering is het thema 'aankopen' een belangrijke post van scope 3 (indirecte emissies). Daarom heeft de facilitator voor Duurzame Overheidsopdrachten in 2024 een specifieke ondersteuning geboden bij de ontwikkeling van een strategie voor duurzame overheidsopdrachten die de koolstofemissies die gepaard gaan met de aankopen geleidelijk aan zal verminderen.

Voor de aankopen wordt de volgende logica gevolgd in termen van ambitie en impact van de acties: eerst en vooral moet Leefmilieu Brussel haar capaciteit ontwikkelen om opdrachten te gunnen aan haar leveranciers op basis van de duurzame diensten die ze kunnen aanbieden. Om dit te bereiken moeten de economische spelers zelf betrouwbare informatie kunnen verstrekken over de duurzaamheid van hun diensten.

Ten tweede zal het dan mogelijk zijn om te werken met leveranciers die zelf inspanningen leveren om zich aan te passen aan de Europese ambities om broeikasgassen tegen 2050 met 90% te verminderen. Gezien de huidige staat van de markt is het onredelijk om te verwachten dat er vóór 2040 aanzienlijke reducties worden bereikt, en daarna hangt de ambitie sterk af van het vermogen van marktspelers om tegen 2050 koolstofarme goederen en diensten aan te bieden.

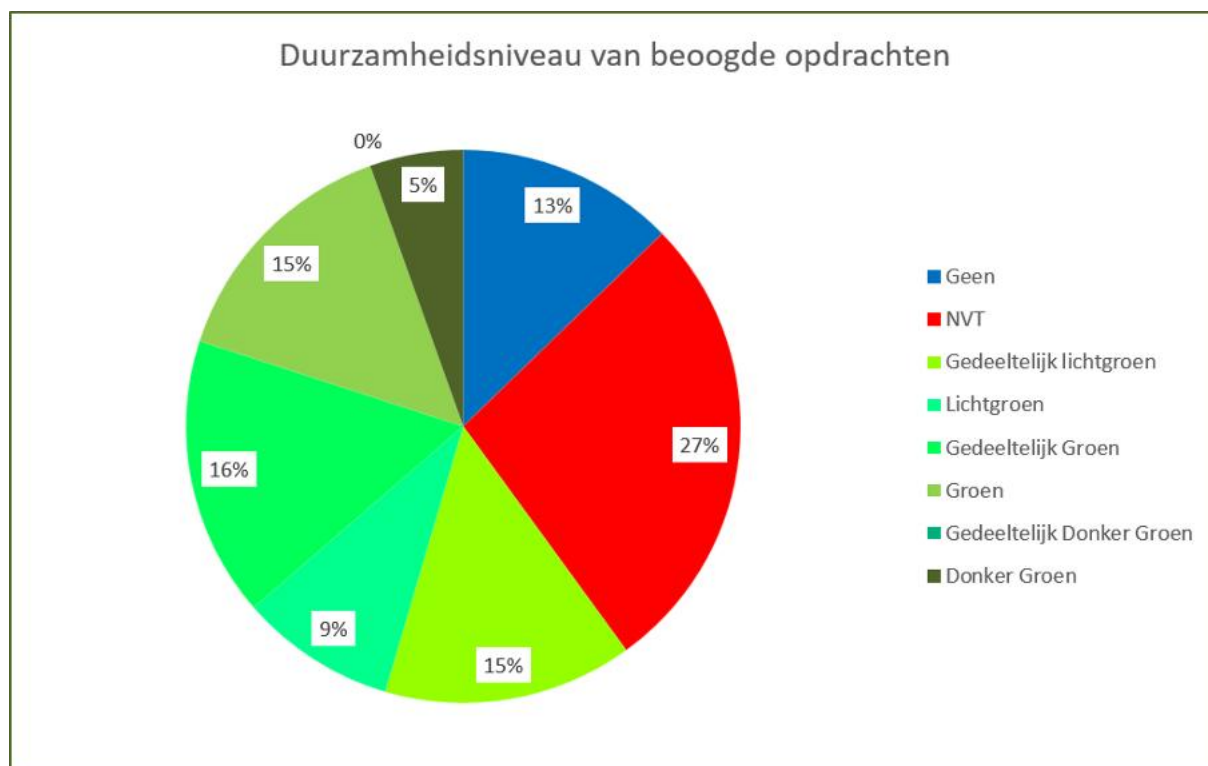
Milieudoelstellingen (doel 2030, referentiejaar 2019)

- ⇒ Bereiken dat 100% van de beoogde overheidsopdrachten duurzame clausules bevat (1 ster)
- ⇒ Handhaven van het Good Food-label van de concessies van Leefmilieu Brussel

Kerncijfers

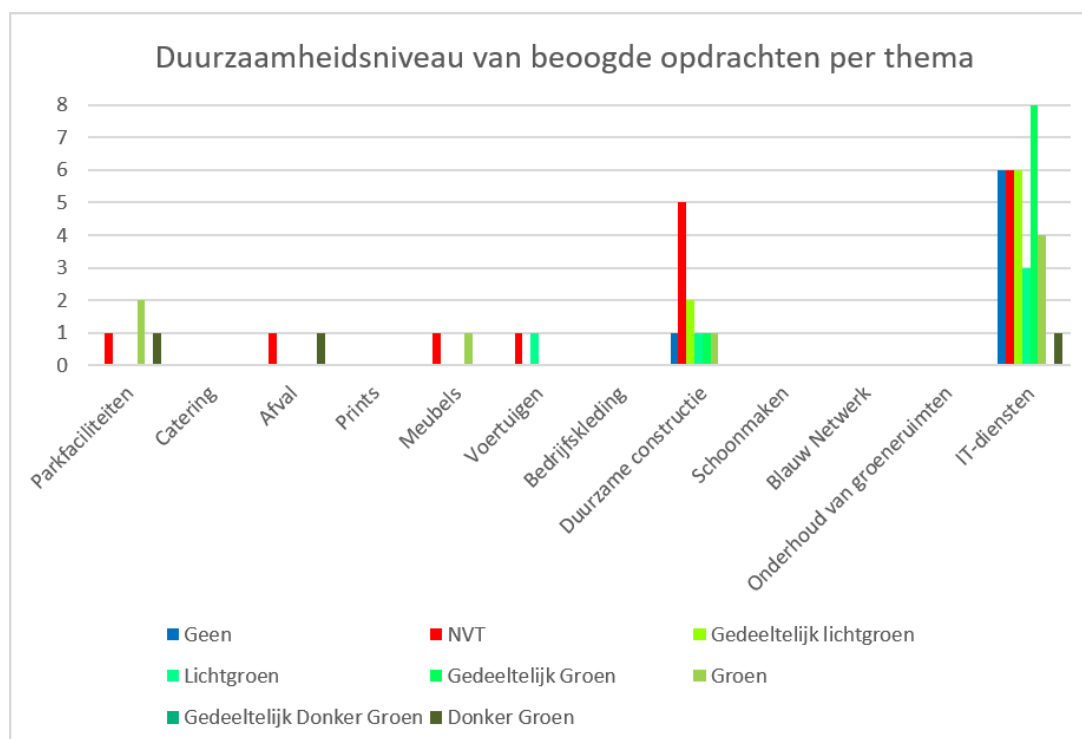
Bereiken dat 100% van de beoogde overheidsopdrachten²³ “groene” duurzaamheidsclausules²⁴ bevat

²³ Het gaat hierbij om de volgende overheidsopdrachten: IT-diensten, catering en voedselconcessies, constructie en onderhoud, inrichting van sites, voertuigen, schoonmaken van lokalen, drukwerk, werkkledij, meubilair, kantoomateriaal en papier, reisbureaus, afvalverwijdering, onderhoud van groene ruimten, wateronderhoud en -sanering en de aankoop van planten voor buiten.

²⁴ Volgens de inhoud van de actiefiches voor elke beoogde overheidsopdracht.

- Geen: geen duurzaamheidseisen
- N.v.t.: niet van toepassing
- Gedeeltelijk lichtgroen: bevat niet alle in 2024 vastgestelde vereisten op het vlak van duurzaamheid
- Lichtgroen: in 2024 vastgestelde duurzaamheidsniveau bereikt
- Gedeeltelijk groen: bevat niet alle voor de categorie groen gevraagde vereisten op het vlak van duurzaamheid
- Groen: duurzaamheidsniveau in de volgende bestekken
- Donkergroen: bonus duurzaamheidsniveau in de volgende bestekken, maar optioneel

Dankzij de steun van de Facilitator Duurzame Overheidsopdrachten hebben we een strategie voor duurzame overheidsopdrachten kunnen opstellen die ons in staat heeft gesteld een niveau van duurzaamheidsvereisten te definiëren voor elk type overheidsopdracht dat als prioriteit is gedefinieerd. Deze duurzaamheidsniveaus worden gedefinieerd in 'actiefiches' per thema. Uit een analyse van de bestekken voor prioritaire thema's is gebleken dat het in 2025 en daarna nodig zal zijn om de duurzaamheidsniveaus die we in 2024 hebben vastgesteld, in te halen.

Het doel van de Strategie Duurzame Overheidsopdrachten is om criteria te hebben voor alle prioritaire opdrachten. Er zijn zelfs standaardcriteria uitgewerkt voor elke opdrachtcategorie met verschillende niveaus (lichtgroen/middelgroen/donkergroen).

Vergeleken met 2024 bevatte 34% van de beoogde in 2024 gegunde opdrachten helemaal geen criteria. Uit enquêtes²⁵ blijkt dat in 2025 13% geen criteria bevatte, maar dat 27% van mening is dat deze criteria niet van toepassing zijn op de opdracht in kwestie. Soms zijn de criteria te 'generiek' of moeilijk over te zetten naar alle opdrachten. We zullen ons in de toekomst over die opdrachten moeten buigen. In 2024 had 66% van de in dat jaar gegunde opdrachten minstens een duurzaamheids criterium.

In 2025 had 60% van de gegunde opdrachten minstens een criterium, maar dankzij de verschillende criterianiveaus (middel- en donkergroen) gingen de opdrachten die al criteria hadden soms een ambitieniveau omhoog naar 'middelgroen'. Deze strategie maakt het nu mogelijk om het ambitieniveau van de criteria concreet te verhogen en niet langer vast te houden aan oude duurzaamheids criteria of criteria die zijn verouderd in relatie tot de realiteit van de opdracht. We zien dat de IT-diensten meer criteria zijn gaan stellen; dat zijn de diensten die er in 2024 de minste hadden.

Handhaven van het Good Food-label van de concessies van Leefmilieu Brussel

- 6 zomerbars behalen 2 **koksmuts** van het [Good Food-label](#)²⁶
- RestoBEL behaalt 2 **koksmutsen** van het Good Food-label. Het plan is om in 2026 over te stappen op het Canteen-label.

²⁵ Deze cijfers zijn gebaseerd op respondenten van de enquête (respons 87,1%). De methodologie voor de berekening is licht gewijzigd van jaar tot jaar door de invoering van nieuwe categorieën.

²⁶ [GoodFood](#)

- Benadrukken van **seizoensgroenten**
- Aanbod van vers seizoensfruit
- Voorstel van een volledig vegetarisch alternatief
- Meting van de voedselverspilling
- Gebruik van minstens 5 biologische producten

Verwezenlijkingen van 2025

- Ontwikkeling van een strategie voor duurzame overheidsopdrachten

In 2025 heeft het departement Duurzame Aankopen verschillende categorieën overheidsopdrachten geïdentificeerd waarin noden kunnen worden geschrapt, gebundeld of geoptimaliseerd. In maart 2026 zijn al een aantal concrete acties uitgevoerd:

- **Tuinbouwmachines:** creatie van een scorebord dat de huidige toestand van de vloot weergeeft om de toegang tot informatie te vergemakkelijken en het delen van materieel aan te moedigen; aanstelling van valideerders voor aankoopaanvragen (fase 1).
- **Voertuigen:** opzetten van maandelijkse coördinatievergaderingen tussen de diensten Aankoop en Mobiliteit om prioriteit te geven aan opdrachten, oplossingen te vinden om het aantal voertuigen te verminderen en het delen van voertuigen aan te moedigen.
- **Kleding:** recuperatie van de kleding van seizoenarbeiders (geschatte besparing tussen € 700 en € 1.200 per seizoenarbeider) en afschaffing van poloshirts met lange mouwen (besparing van ongeveer € 7.500 per jaar).
- **Kantoorbenodigdheden:** schrapping van ongeveer 75 artikelen uit de Ultimo-database, voornamelijk gelijkaardige artikelen die weinig worden gebruikt of irrelevant worden geacht.
- **Telefonie:** afschaffing van 385 vaste lijnen voor personeel dat al een mobiele diensttelefoon heeft.
- **Mobiliteit:** deelname door Aankoop aan de Green Deal Stadslogistiek en ondersteuning bij het opstellen van een 'Bedrijfsleveringsplan' voor het koolstofvrij maken van het goederenvervoer.

Daarnaast bleef Aankoop ook **twee duurzame aankoopcentrales** organiseren ten voordele van alle Brusselse administraties: ecologische kantoorbenodigdheden en leasing van elektrische voertuigen. Via die centrales tonen we onze voorbeeldfunctie en vergemakkelijken we de toegang tot deze overheidsopdrachten voor een groter aantal spelers, waardoor we bijdragen tot een duurzamer Brussels Gewest.

Uitdagingen voor 2026

In het algemeen, voor alle opdrachtenbeheerders:

- De opdrachtenbeheerders aanmoedigen om opleidingen over duurzame opdrachten te volgen
- De uitvoering van de duurzaamheidsvereisten van de actiefiches coördineren
- De openbare aanbestedingsprocedure aanpassen aan het duurzaamheidsniveau van de actiefiches voor prioritaire opdrachten

In 2026 staat de dienst Aankoop voor een aantal uitdagingen:

- **Tuinbouwmachines:** implementatie van fase 2 van het project, inclusief de kritische analyse van aanvragen van materieel door de aangestelde valideerders en de invoering van een digitale validatieworkflow. Het doel is ook om een streefcijfer vast te stellen voor het terugdringen van aankopen en om in de eerste plaats gezamenlijk gebruik van materieel aan te moedigen.
- **Persoonlijke beschermingsmiddelen:** in overleg met de IDPBW en de beroepen in kwestie doelstellingen vastleggen om gelijkaardige artikelen te schrappen en bepaalde toegewezen hoeveelheden bij te stellen.
- **Kantoorbenodigdheden:** verdere stroomlijning van artikelen, met de geleidelijke schrapping van ongeveer 60 referenties van kleine artikelen (totdat de voorraden zijn uitgeput) en de analyse van andere materialen op basis van financiële voordelen en gebruikerstevredenheidsniveaus.
- **Milieu-indicatoren:** koolstofbalans® verfijnen in het kader van de Koolstofarme Strategie, door in het bijzonder een schatting te maken van de emissie van CO₂-equivalenten in verband met de aankoop van materieel door de dienst Aankopen in het totale deel van materiële input.

5. IT-middelen optimaliseren en gebruikersbehoeften in vraag stellen

Context

Wereldwijd vertegenwoordigt de digitale sector al 3,4% van de broeikasgasemissies, wat neerkomt op een stijging van 1,9% tussen 2019 en 2023²⁷. In 2023 waren er 30,5 miljard toestellen in gebruik door 5,35 miljard internetgebruikers, of bijna 6 apparaten per internetgebruiker²⁸.

Om het hoofd te bieden aan deze exponentiële groei van het milieueffect van de digitalisering streeft Leefmilieu Brussel digitale soberheid na. De jongste jaren is dit onderwerp een integraal onderdeel geworden van het milieubeleid van LB, zoals EMAS, de Koolstofarme Strategie en de Aanpassing aan de Klimaatverandering, en van de activiteiten van de onderafdeling Sustainable IT.

Er is een sterk verlangen naar voortdurende verbetering, zoals ook blijkt uit het behalen van het hoogste niveau (niveau 2) van het Sustainable IT Label tijdens de audit van september 2025. Veel beslissingen worden genomen op basis van het gezond verstand en verminderen of matigen bijgevolg de impact van onze digitale diensten. Daartoe is een sterke samenwerking opgezet met onze IT-partner Paradigm²⁹, via het gewestelijke initiatief Verantwoord Digitaal Gebruik, en met het Belgisch Instituut voor Sustainable IT³⁰, dat een aantal tools biedt voor meting, monitoring, goede praktijken, enzovoort (bv. WeNR, Sustainable IT-label, enz.).

Buiten de interne perimeter speelt Leefmilieu Brussel ook een proactieve rol op dit vlak binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (bv. integratie van Sustainable IT-maatregelen in de strategie Shifting Economy, het Lucht-Klimaat-Energieplan ...).

De kennis en referenties over de milieueffecten van digitale technologie zijn in volle ontwikkeling en het verantwoordelijke team wil de impact van LB beter kunnen kwantificeren. Als gevolg daarvan zullen onze doelstellingen en berekeningsmethoden evolueren tussen nu en 2030-2050.

Milieudoelstellingen (Doel 2030, referentiejaar 2021)

- ⇒ De koolstofuitstoot van IT-activa verminderen met 60%
- ⇒ Het aantal IT-toestellen per persoon verminderen met 30%
- ⇒ De gemiddelde leeftijd van het park (computers, schermen, printers, tv's, mobiele telefoons/smartphones) met 25% verhogen

²⁷ [Impacts environnementaux du numérique dans le monde- Troisième édition, 2025, Association Green IT](#)

²⁸ Idem supra

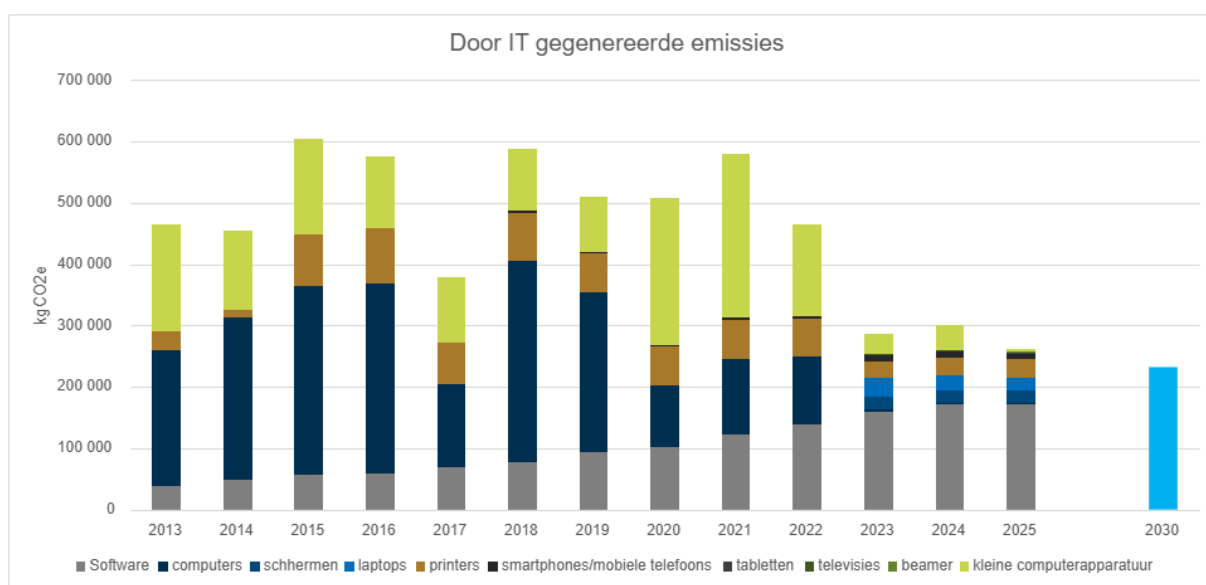
²⁹ **Paradigm Brussels**: het voormalige Centrum voor Informatica voor het Brusselse Gewest of CIBG

³⁰ ISIT-België: Institute for Sustainable IT – Belgium: [hyperlink ISIT-BE](#)

Kerncijfers

De koolstofuitstoot van de IT-hardware en -diensten verminderen met 60%

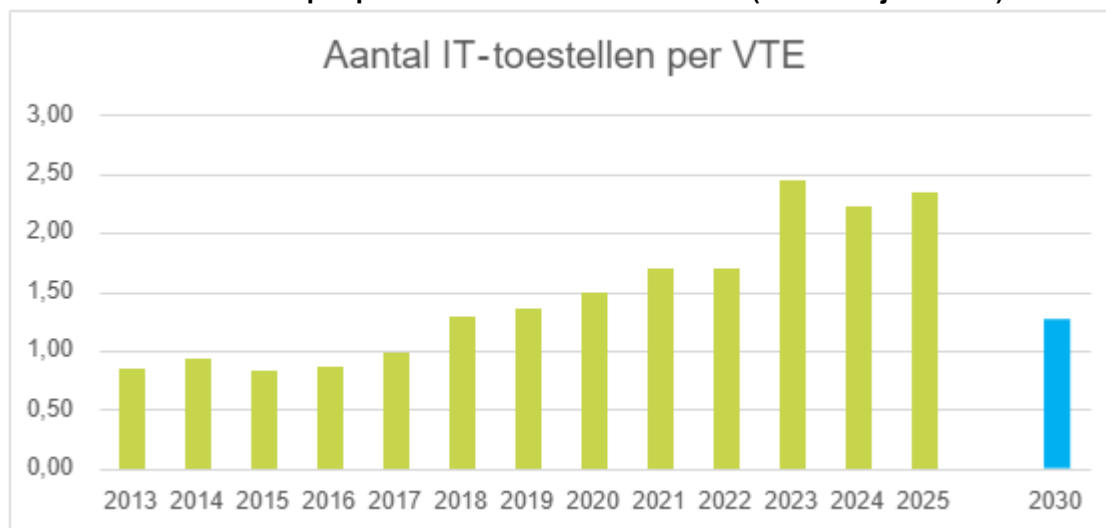

Emissies in verband met IT omvatten IT-activa (computers, schermen, televisies, printers, smartphones, enz.), kleine jaarlijkse aankopen van IT- en kantoorapparatuur (muis, toetsenbord, enz.), maar ook uitgaven voor software.

Deze uitstoot vertegenwoordigt 300 ton CO₂ (in 2024) of 3,9% van de Koolstofbalans® van Leefmilieu Brussel. Hoewel de emissies van jaar tot jaar fluctueren, zijn ze in 2023 drastisch gedaald door een herziening van de emissiefactoren voor IT-apparatuur.

In 2024 en 2025 zagen we een lichte toename van de emissies door een uitbreiding van het informaticapark in verband met de toewijzing van laptops aan sectorhoofden, de vervanging van beamers door televisies, de aanschaf van tablets voor inspecteurs en de ingebruikname van 3 nieuwe parken, die nieuwe werkposten met zich meebrachten.

Het aantal IT-toestellen per persoon met 30% verminderen (referentiejaar 2023)

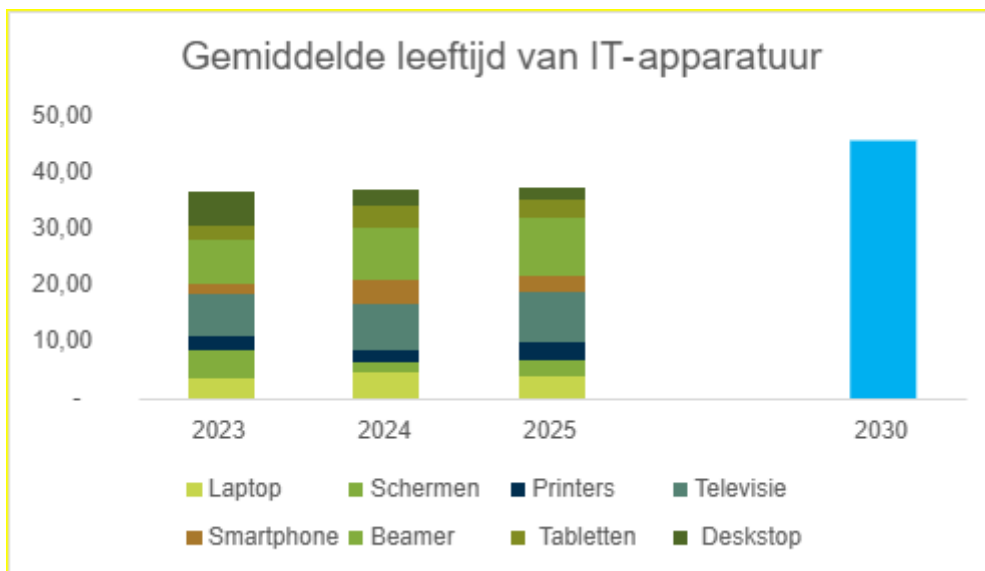

Het aantal toestellen per VTE is geleidelijk aan gestegen tussen 2013 en 2021. Vanaf 2023 werden de inventarissen van IT-apparatuur verfijnd, waardoor het mogelijk werd om meer gegevens te verkrijgen over apparatuur die nog niet was geïnventariseerd. Dit verklaart de piek in het aantal toestellen in 2023. De doelstelling voor de vermindering zal daarom worden vastgesteld op basis van het referentiejaar 2023 om een objectieve basis te hebben. De fysieke apparaten die in de perimeter zijn opgenomen, zijn de apparaten die in het vorige punt zijn genoemd, met uitzondering van kleine IT- en kantoorapparatuur.

In 2025 zien we een verdere toename van het aantal toestellen per medewerker, tot 2,34, na de distributie van smartphones onder terreinpersoneel.

De gemiddelde leeftijd van de IT-apparatuur verhogen met 25%

Er zijn de afgelopen jaren al inspanningen geleverd bij de aankoop van IT-apparatuur en om de levensduur te verlengen (aankoop van materiaal met een label, reparaties, enz.). De levensduur van toestellen is verlengd tussen 2021 en 2023 voor laptops, desktops, tablets en smartphones (+ 2 jaar). Tussen 2023 en 2024 steeg de gemiddelde leeftijd van alle apparatuur met 0,53 jaar. Het is echter mogelijk dat deze indicator de inspanningen om de levensduur van apparatuur te verlengen niet nauwkeurig weergeeft. Wanneer alle apparatuur wordt vernieuwd, wordt de indicator namelijk negatief beïnvloed. Het verbeteren van deze indicator vereist echter een verandering in de definitie van de doelstelling als geheel. Vanaf volgend jaar zullen we in plaats daarvan de leeftijd tellen waarop apparatuur buiten gebruik wordt gesteld.

Verwezenlijkingen van 2025

- Goedkeuring van de Strategie en het Actieplan voor Sustainable IT (SI) 2025-2027 met 5 strategische verbintenissen en 90 bijbehorende acties
- Modelleren van de levenscyclus van de apparatuur (onderhoud/ondersteuning/herbestemming/hergebruik)
- Organisatie van Proxim'IT-sessies
- Integratie van SI in de onboarding van nieuwkomers
- Integratie van SI in de 18 principes van de bedrijfsarchitectuur van LB
- Inventarisatie van vakspecifieke behoeften voor synergie en bundeling van het applicatiepark
- Opstelling van een gewestelijk referentiesysteem voor ecodesign
- Opstelling van geautomatiseerde toegankelijkheids- en ecodesigntests voor websites
- Invoering van het Estia-programma (documentbeheer en digitale bewaring, informatiearchitectuur, referentiesysteem voor opslag)
- Hernoeming van de onderafdeling 'Digitale ondersteuning' tot 'Sustainable IT'
- Creatie van een gids met ecogebaren
- Organisatie van de Digital Cleanup Week (outlook opruimen, conferentie over ethiek en de impact op AI, sessies over pc-onderhoud, quiz) in maart 2025
- Ontwikkeling van Sharepoint met een pagina gewijd aan SI

Uitdagingen voor 2026

- Herstructurering en integratie van het digitale programma en de Sustainable IT-strategie (verduidelijking van strategische verbintenissen, doelen, governance en prestatie-indicatoren)
- Versterking van het beleid voor reparatie en hergebruik van IT-apparatuur
- Opstelling van een gids om overmatige toewijzing te voorkomen en een 'proof of concept'-voorstel voor het optimaliseren van infrastructuurbronnen
- Definieren en invoeren van een ecodesignproject voor sites en toepassingen
- Definieren van een bestuurskader en instrumenten voor een verantwoord gebruik van AI

- Definiëren en invoeren van een programma voor stroomlijning, bundeling en beveiliging van het applicatiepark
- Definiëren en invoeren van SI-deliverables in het Estia-programma
- Definiëren en invoeren van SI-deliverables in het Data Management-programma
- Aanpassen en uitvoeren van het communicatie- en opleidingsplan
- Definiëren van de digitale maatregelen voor het Lucht-Klimaat-Energieplan 3.0.

6. Intern, streven naar nul afval, extern, afval voorkomen en verminderen

Context

Het afvalbeheerbeleid van Leefmilieu Brussel heeft tot doel de hoeveelheid geproduceerd afval te verminderen door de overgang te maken naar een circulaire, lokale en koolstofarme economie. Dit omvat acties op het gebied van:

- Preventie door oververpakte producten en producten voor eenmalig gebruik te beperken
- Vervanging door de principes van de functionaliteitseconomie toe te passen
- Reparatie in onze werkplaatsen
- Hergebruik binnen onze diensten of extern met lokale verenigingen of Finshop
- Selectieve inzameling en recyclage van 15 afvalfracties

Met de lancering van de Koolstofarme Strategie en de Aanpassing aan de Klimaatverandering van Leefmilieu Brussel zal bijzondere aandacht worden besteed aan de monitoring van het afval dat de hoogste koolstofuitstoot vertegenwoordigt en waarvoor actie kan worden ondernomen. De nadruk zal liggen op afval van de administratieve zetel, verbrand afval dat wordt ingezameld in de parken en het Bos, en groenafval.

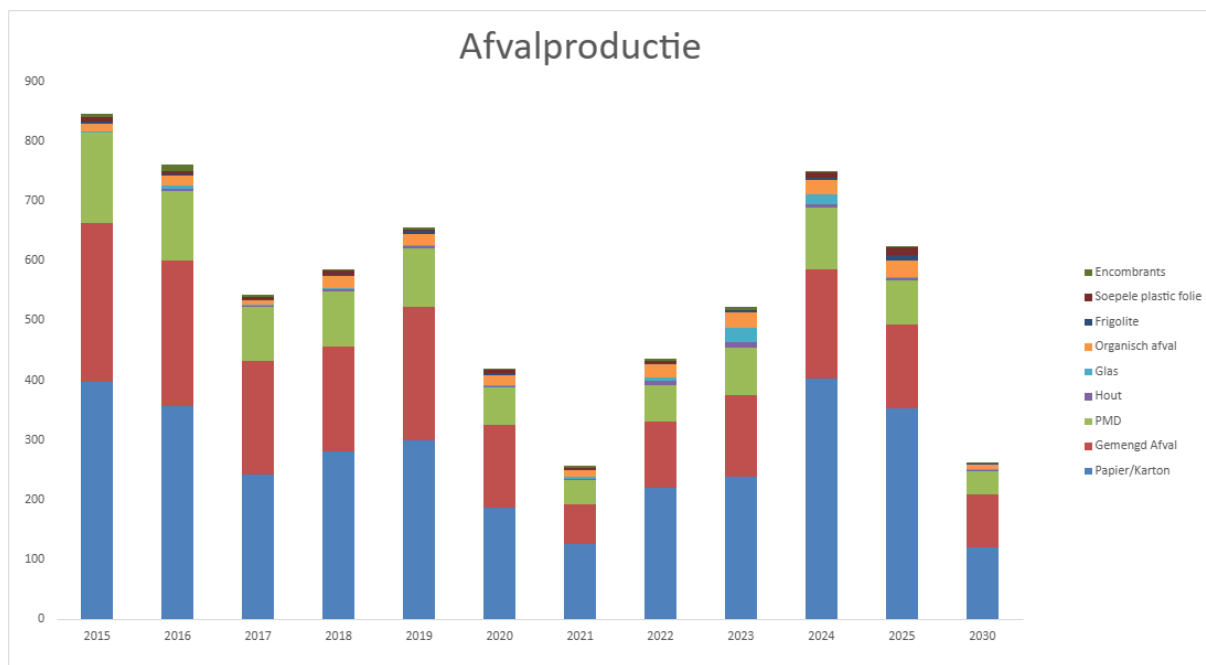
De milieudoelstellingen (Doel 2030, referentiejaar 2019)

- ⇒ De totale hoeveelheid afval per stroom op de site van Thurn & Taxis met 60% verminderen
- ⇒ Het gewicht van verbrand afval uit de parken en het Bos verminderen met 15%
- ⇒ Het gewicht van het geëxporteerde groenafval met 50% verminderen

Kerncijfers

De totale hoeveelheid afval per stroom op de site van Thurn & Taxis met 60% verminderen

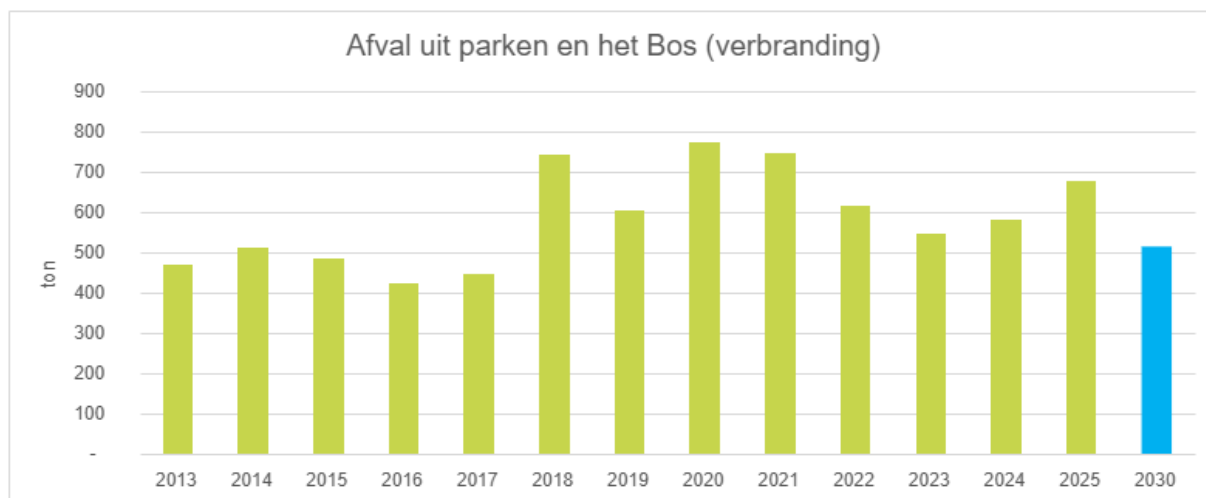

Afvalvolume in T&T (m³)											
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Totaal m3	847,9	762,1	543,2	585,0	658,6	422,3	257,0	447,0	526,9	760,3	629,9
Totaal m3/vte.jaar	1,44	1,30	0,88	0,90	0,98	0,60	0,37	0,60	0,66	0,95	0,79
Recycling percentage	69%	68%	65%	70%	66%	67%	74%	75%	74%	76%	73%

Na de covid- en post-covidperiode was de afvalproductie op de site aanzienlijk gedaald als gevolg van het algemene telewerken. Daarnaast leidden in 2024 sorteeractiviteiten van de archieven in de afdeling Inspectie en grote bestellingen voor IT-apparatuur tot een aanzienlijke toename van de papier- en kartonproductie. Het project om de afvalproductie op de zetel te verminderen, zou ons in staat moeten stellen om de hoeveelheid afval die op de site wordt geproduceerd geleidelijk te verminderen. In 2025 lag het cijfer lager dan in 2024 en benadert het de hoeveelheden van voor covid. We moeten ons in 2026 dus blijven inspannen om de afvalproductie te verminderen. Aangezien gevaarlijk afval voornamelijk wordt ingezameld op de technische site van Woluwe, werd er geen significante hoeveelheid gevaarlijke producten ingezameld bij T&T. Er is ook een vermindering van PMD door een verhoogd bewustzijn bij RestoBEL.

Het gewicht van verbrand afval uit de parken en het bos verminderen met 15%

De sorteerfaciliteiten voor PMD+ in veel parken lijken hun vruchten af te werpen, aangezien het ingezamelde tonnage de afgelopen 2 jaar geleidelijk is gedaald. De toegenomen plaatsing van nieuwe sorteerbakken in bijkomende parken moet helpen om de hoeveelheid afval die verbrand wordt verder te verminderen. Het zal echter nodig zijn om de kwaliteit van PMD-sortering te controleren, omdat deze volgens de laatste vaststellingen op het terrein te wensen overlaat. Aangezien in 2025 de kwaliteit van de PMD-sortering in de parken nog altijd niet optimaal was, werd het PMD-afval gedegradéerd tot restafval. Er is een analyse van de sorteerkwaliteit gepland voor 2026.

Het gewicht van het geëxporteerde groenafval met 50% verminderen

Sinds 2020 wordt er minder groenafval geëxporteerd, wat getuigt van het succes van de inspanningen om de productie en export van groenafval te beperken in het bestek van dienstverleners op het gebied van groenbeheer, om zoveel mogelijk groenafval ter plaatse te laten voor compostering. Met name veranderingen in onderhoudspraktijken en ecologische beheerplannen voor de groene ruimten helpen om de jaarlijkse hoeveelheid afval te verminderen. Deze goede praktijken zullen worden uitgebreid en gesystematiseerd om de export van dit 'groene goud' zoveel mogelijk te beperken. De pieken en dalen in de export sinds 2020 worden echter verklaard door de grillen van het weer en de invloed daarvan op de vegetatiegroei.

Verwezenlijkingen van 2025

- Organisatie van de Europese Week van de Afvalvermindering
- Sensibilisering van de parkgebruikers voor afvalsortering

- 1.813 kg elektrische en elektronische apparatuur ingezameld door CF2D³¹ voor refurbishing
- Opstart van het project voor het beheer van sluikeafval in groene ruimten en in het bos
- Installatie van complete sorteerfaciliteiten voor kleine lokalen voor terreinmedewerkers (tuiniers en parkwachters)

Uitdagingen voor 2026

- Organisatie van een EWAV-dag met een repaircafé
- Analyse van de sorteerkwaliteit in de PMD-bakken in parken
- Sensibilisering van de parkgebruikers voor preventie en sortering
- De afvalproductie vanaf de hoofdzetel verminderen
- Een bedrijfscompost opzetten bij Thurn & Taxis

³¹ CF2D : ([hyperlien](#))

7. Versterking van het duurzame evenementenbeleid

Context

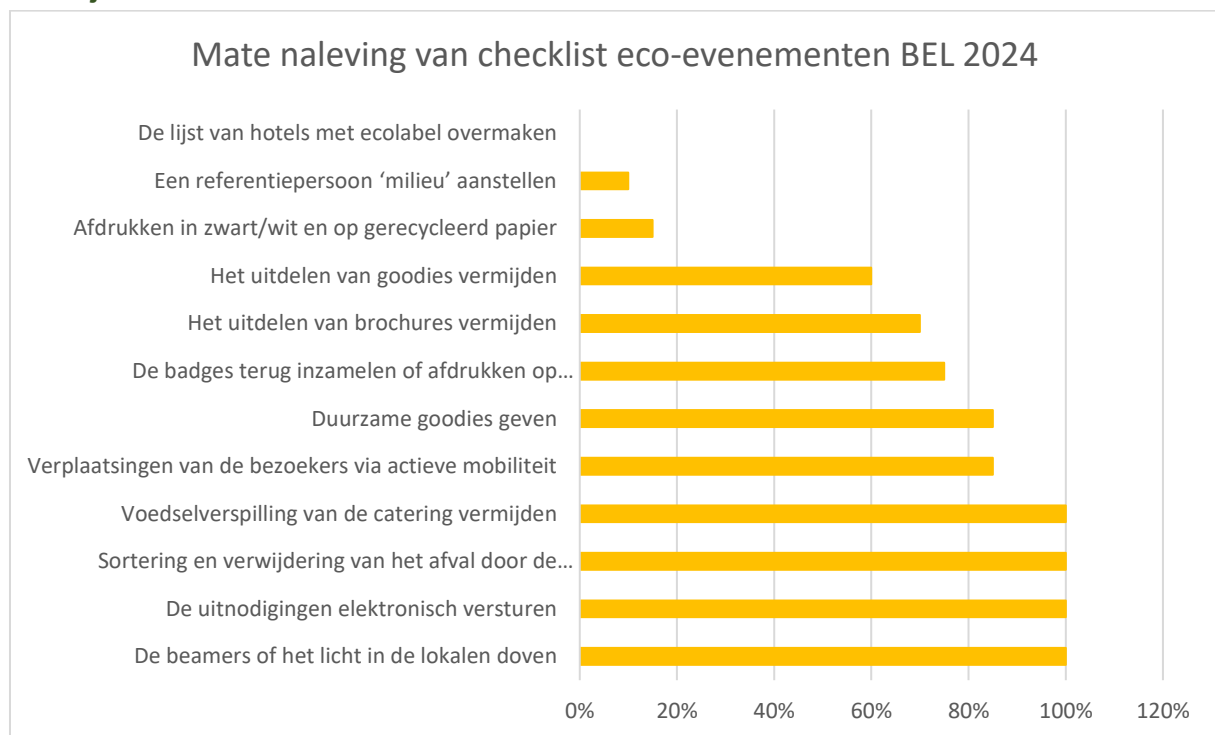
Leefmilieu Brussel organiseert of onthaalt in de parken die het beheert gemiddeld 850 evenementen per jaar. Elk evenement kan veel middelen vergen, van vervoer en voedsel tot communicatie, verwarming, activiteiten, geschenken en aankopen, en alles voor gewoonlijk korte duur.

Leefmilieu Brussel wil daarom de milieu-impact van deze evenementen tot een minimum beperken. Zo moeten de evenementen die in het congrescentrum BEL³² worden georganiseerd, de [checklist voor de organisatie van een duurzaam evenement](#)³³ en de MyImpactTool³⁴ volgen. Leefmilieu Brussel bezorgt aan alle organisatoren van evenementen in een park ook [een handvest voor het duurzaam beheer van evenementen](#)³⁵.

De milieudoelstellingen

- ⇒ Tegen 2030 wordt 100% van de verplichte criteria van de checklist voor de organisatie van een duurzaam evenement nageleefd door de organisatoren van evenementen bij BEL⁶⁰

Kerncijfers van 2025³⁶

- De cijfers voor 2025 zijn niet beschikbaar.
- De klanten komen vaak maar voor één dag, dus we hoeven zelden een lijst met hotels door te geven;
- Zeer weinig klanten stellen een milieureferent aan;
- Er is geen hergebruik van badges en naamplaatjes, maar ze worden op papier afgedrukt;
- Gedrukte elementen zijn zelden in zwart-wit en bijna nooit op kringlooppapier.

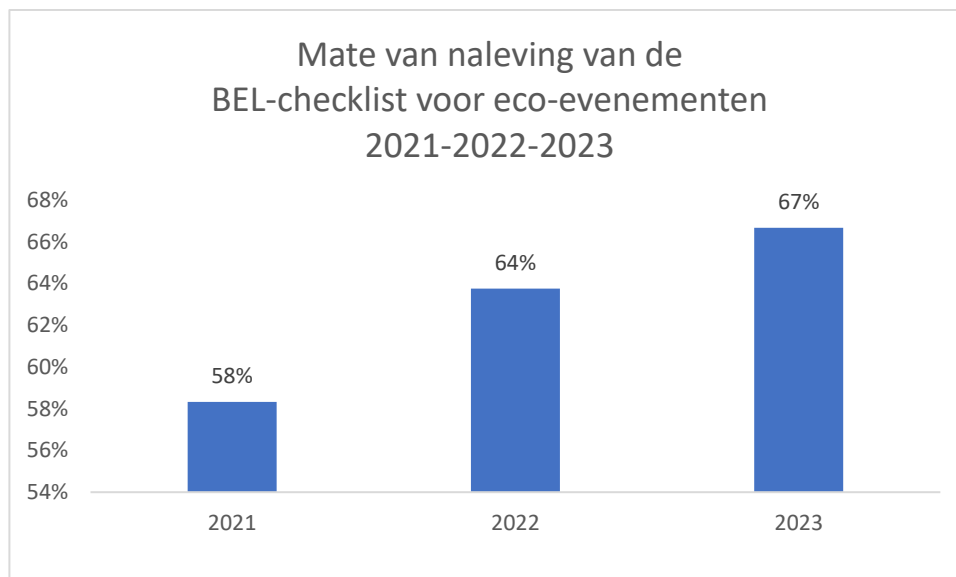
³² BEL: [hyperlink](#)

³³ Checklist voor de organisatie van een duurzaam evenement: [hyperlink](#)

³⁴ 'My Impact Tool': Tool ontwikkeld op vraag van Leefmilieu Brussel om de impact te meten van de organisatie van evenementen bij BEL ([hyperlink](#))

³⁵ Handvest voor het duurzaam beheer van onze evenementen: [hyperlink](#)

³⁶ Deze cijfers hebben betrekking op een schatting van de coördinator van de in het BEL georganiseerde evenementen.

Verwezenlijkingen van 2025

Evenementen in de parken

- Invoering van een zelfverklaringssysteem voor organisatoren van evenementen in de parken zodra het handvest voor het duurzaam beheer van evenementen is geïmplementeerd.

BEL

- Invoering van de 'My Impact Tool' voor externe evenementen

Uitdagingen voor 2026

BEL

- De checklist voor eco-evenementen BEL aanpassen en (gedeeltelijk) verplicht maken voor de organisatoren van evenementen in het BEL.
- De documenten van het BEL blijven updaten, o.a. de digitalisering van de infofiches

6.2 Taken van Leefmilieu Brussel

We halen het deel van de externe opdrachten van Leefmilieu Brussel uit de EMAS-werkings sfeer. Vanaf 2026 zal dit worden geschrapt uit de milieuverklaring. De resultaten voor 2025 van de externe opdrachten zijn hier te vinden, maar er zijn geen uitdagingen uitgewerkt voor 2026. De informatie met betrekking tot de externe opdrachten is ook te vinden op de website van Leefmilieu Brussel.

1. Het groene netwerk consolideren en uitrollen

Context

Het Brusselse groene netwerk is een geheel van met elkaar verbonden stedelijke groene ruimten³⁷, zoals parken, natuurlijke ruimten, groene ruimten, wandel- en fietspaden. Het heeft zowel een sociale functie, namelijk de levenskwaliteit van de bewoners garanderen, als een ecologische functie, om de verbinding tussen biotopen te bevorderen (fauna en wilde flora).

Als reactie op de verdichting van het Gewest en zijn territoriale ontwikkeling heeft Leefmilieu Brussel in 1998 een strategie voor het 'Groene Netwerk' ontwikkeld, zodat de verschillende stakeholders zich achter deze uitdaging konden scharen. Deze strategie wordt momenteel geactualiseerd.

De milieudoelstellingen

Het groene netwerk verdichten om tegemoet te komen aan de sociale en ecologische behoeften

Kerncijfers

- Totale geactualiseerde oppervlakte beheerd door de AGR van 508,6 ha³⁸, verdeeld over 103 parken
- Indirecte bijdrage tot de vermindering van de gebieden met een tekort aan groene ruimten³⁹

Terugkerende verwezenlijkingen

- Verzameling en analyse van thematische cartografische gegevens
- Deelname aan studies en planningen van tal van gewestelijke en transgewestelijke projecten voor fiets- en wandel-, spoorweg-, autoweg- en waterweginfrastructuren die fysieke mobiliteitsverbindingen vormen en ecologische en landschappelijke functies hebben (met name in Schaarbeek-Vorming, Josaphat, Mediapark, Herrmann-Debroux, ex-NAVO-Defensie, de Pede, Wiels, de Zenne, het Kanaal, ...)
- Bijdrage aan het programma Re-creatie voor de vergroening van speelplaatsen

Verwezenlijkingen van 2025

- Publicatie van een door de regering goedgekeurd referentiedocument dat de Brusselse instellingen kunnen gebruiken om hun plannen voor ruimtelijke ordening of hun adviezen inzake bouwvergunningen te definiëren
- Terbeschikkingstelling van documenten die de operationele en grondstrategieën definiëren
- Ontwikkeling van een indicator met betrekking tot de vermindering van gebieden met een tekort

2. Het ecologische beheer van de groene infrastructuren veralgemenen

³⁷ Daarvan wordt 499,5 hectare, of bijna 5 km², beheerd door Leefmilieu Brussel

³⁸ Een hectare (ha) is 10.000 m², en 1 km² is 100 ha.

³⁹ Gebieden met een tekort worden gedefinieerd als oppervlaktes in woongebied die meer dan 500 meter te voet verwijderd zijn van een openbare groene ruimte; de indicator meet de vermindering van de totale oppervlakte van deze gebieden na de ontwikkeling van nieuwe parken of herstelde groene ruimten.

Context

Het Brussels Gewest telt ongeveer 2 779 ha parken, tuinen en bossen die toegankelijk zijn voor het publiek, d.w.z. ongeveer 18% van de gewestelijke oppervlakte. Leefmilieu Brussel beheert het grootste deel ervan - ongeveer 2 325 ha - waarvan 1 800 ha bossen, reservaten en (semi)natuurlijke sites⁴⁰. De uitdaging bestaat erin deze gebieden duurzaam te beheren en tegelijk hun verschillende functies met elkaar te verzoenen: sociaal, recreatief, educatief, landschappelijk en ecologisch. Dat vereist anticipatie op hun landschappelijke evolutie en maatschappelijke functies, waarbij ook rekening wordt gehouden met hun geschiedenis en met de filosofie van de plaats, om standaardisering te vermijden.

De milieudoelstellingen

Beschikken over kwaliteitsvolle groene ruimten die aan de principes van ecologisch beheer voldoen en volgens de vereiste regels van de kunst worden onderhouden binnen de in de planningen voorziene termijnen

Kerncijfers

De oppervlakte van groene ruimten die worden beheerd in overeenstemming met het referentie-instrument voor ecologisch beheer

Terugkerende verwezenlijkingen

- Diversificatie van de in de parken geplante soorten om de door plagen geteisterde struiken te vervangen en de risico's van fytosanitaire crisissen in de toekomst te beperken
- Integratie van de principes van het Referentie-instrument voor ecologisch beheer in de opdrachten voor het beheer van de gewestelijke groene ruimten (lopend)

Verwezenlijkingen van 2025

- Uitbreiding van de oppervlakte van grasvelden waar een gedifferentieerd maaibeheer wordt toegepast met de machine en met de zeis
- Bepaling van een strategie van ecologische begrazing in de seminatuurlijke gewestelijke groene ruimten, en van de indicator om de verkregen resultaten te rapporteren
- Diversifiëring van de in de parken aangeplante plantensoorten

3. De strategie voor duurzaam beheer van bossen en natuurreservaten uitrollen

Context

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest telt 1.800 ha van het Zoniënwood, reservaten en (semi)natuurlijke sites op zijn grondgebied. De Brusselse samenleving verwacht veel van het Gewest: van natuurbehoud

⁴⁰ Gegevens van Het milieu: stand van zaken 2020

tot landschapsbehoud en onthaal van het publiek. De invoering van duurzame geïntegreerde multifunctionele beheerplannen per site maakt het mogelijk rekening te houden met deze verschillende, soms tegenstrijdige, doelstellingen.

Sinds 2019 beschikt het Gewest over beheerplannen voor het Zoniënwoud, de 5 natuurreservaten, de 2 bosreservaten en de 2 archeologische reservaten in het Zoniënwoud. Het natuurreservaat Zavelenberg heeft eveneens een duurzaam geïntegreerd multifunctioneel beheerplan.

Milieudoelstellingen

Alle bossen en natuurreservaten die door de onderafdeling Bos en Natuur worden beheerd, voorzien van een duurzaam geïntegreerd multifunctioneel beheerplan.

Kerncijfers

- De gezondheid van **zomereiken** is goed: 29% van de bomen heeft 25% ontbladering.
- De gezondheid van **wintereiken** is goed: 38% van de bomen heeft 25% ontbladering.
- De gezondheid van **beuken** is slechter: 70% van de bomen heeft 34% ontbladering. Sinds 2022 verslechtert de situatie van beukenbomen langzaam, volgens de DEPERIS-evaluatie. We zien geen verandering in het aantal dode takken en we zien tekenen van structureel herstel bij sommige bomen in het ICP-protocol, wat suggereert dat de ontbladering de komende jaren kan afnemen.
- Goede gezondheidsstatus van **essen** (monitoring begint in 2023): 30% van de bomen heeft 40% ontbladering. Het aandeel ernstig beschadigde bomen is aanzienlijk toegenomen tussen 2023 en 2024.
- De reeënpopulatie neemt verder af: 1,1 ree/km⁴¹ in 2008 en 0,66 ree/km in 2024 (vergelijkbaar met die voor de periode 2014-2022). Dit bevestigt de hypothese dat de reeënpopulatie op een constant lager niveau blijft.
- Het percentage dood hout in het bos neemt toe: in 2012 14 m³/ha; in 2023 (kap 4) 46,26 m³/ha en in 2024 (kap 5) **70,48 m³/ha**. De doelstelling van 25 m³/ha wordt nog steeds - ruim - overschreden, met een gemiddelde voor het bos als geheel van 28,6 m³/ha.
- Honden aangelijnd: **68%** (58% in 2023) (32% niet aangelijnd - 42% in 2023)

Verwezenlijkingen van 2025

- De 6 sites (bos en natuurreservaten) in Ukkel zijn voorzien van een duurzaam geïntegreerd multifunctioneel beheerplan
- Ontwikkeling van het ecologisch netwerk met grote naburige bosgebieden: samenwerking met het Vlaams Gewest aan het project 'Nationaal Park Brabantse Wouden' (statuut tot nu toe alleen aangenomen door het Vlaams Gewest)
- Ontwikkeling en consolidatie van de Stichting Zoniënwoud en de intergewestelijke samenwerking
- Handhaving van de jaarlijkse vergaderingen van het platform van het Zoniënwoud en het Overlegcomité

4. De Gewestelijke Structuurvisie voor het Zoniënwoud implementeren

Context

Het Zoniënwoud strekt zich uit over 4.383 hectare⁴², verspreid over de drie gewesten van het land, waarvan 1 665 hectare in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waar het bijna 10% van het grondgebied beslaat. Het Zoniënwoud is erkend als speciale beschermingszone en opgenomen in het Natura 2000-netwerk. Het wordt beheerd door de drie gewestelijke bosbeheerdiensten, waaronder Leefmilieu

⁴¹ Wetenschappelijke telmethode op een bepaald traject met bepaalde tussenpozen, met visuele observatie

⁴² Het gewest beslaat 161,38 km² of 16.138 hectare.

Brussel op het Brussels grondgebied. Om de coherentie van de ontwikkeling en het beheer te verzekeren, hebben de beheerders in 2008 een Structuurvisie voor het Zoniënwoud uitgewerkt. Deze heeft tot doel de natuurlijkheid van het bos te herstellen en de aanwezige biodiversiteitssoorten en -habitats beter te beschermen. De Stichting Zoniënwoud, die sinds juni 2020 operationeel is, heeft tot doel de intergewestelijke samenwerking te coördineren via de Structuurvisie.

De milieudoelstellingen

In het kader van het Natura 2000-statuut van de site, de natuurlijkheid van het Bos herstellen door de volgende 5 pijlers aan te pakken:

- De delen van het Bos die door de transportinfrastructuren van elkaar worden gescheiden, opnieuw met elkaar verbinden
- De verbindingen van het Bos met de dichtstbijzijnde bossen (Meerdaal en Hal) in stand houden of zelfs herontwikkelen
- De strategie voor het onthaal van het publiek herzien, waarbij voorrang wordt gegeven aan de ingangen aan de rand van het Bos (waaronder het Rood Klooster en de Hippodroom in het Brussels Gewest)
- Een recreatief netwerk ontwikkelen dat de ingangen met elkaar verbindt
- Een gemeenschappelijke identiteit voor het Bos ontwikkelen via een huisstijl en homogeen meubilair

Kerncijfers

Het jaarverslag 2024 over de follow-up van de Structuurvisie van het Zoniënwoud werd voorgesteld aan de Algemene Vergadering op 27 maart 2024.

Verwezenlijkingen van 2025

- Gunning van de opdracht voor de studie en opvolging van de bouwplaats van de ecobrug die de door de transportinfrastructuur gescheiden bosblokken met elkaar moet verbinden, het aanvragen/verkrijgen van een stedenbouwkundige vergunning (SV), werken tot eind 2028
- Toepassing van nieuwe regels voor het onthaal van het publiek, voor een betere instandhouding van de sites en een beter samenleven van de gebruikers (2024-2029)
- Ontwikkeling van het ecologisch netwerk met grote naburige bosgebieden: samenwerking met het Vlaams Gewest aan het project 'Nationaal Park Brabantse Wouden' (statuut tot nu toe alleen aangenomen door het Vlaams Gewest)
- Ontwikkeling en consolidatie van de Stichting Zoniënwoud en de intergewestelijke samenwerking
- Handhaving van de jaarlijkse vergaderingen van het platform van het Zoniënwoud en het Overlegcomité

5. Het Brusselse ecologische netwerk en de koeltecorsidors versterken

Context

Bomenrijen, stedelijke braakliggende en verwaarloosde gebieden, tuinen en binnenkanten van huizenblokken, openbare groene ruimten, begraafplaatsen, de omgeving van vervoersgebouwen en -infrastructuur ... zijn allemaal essentiële groene infrastructuren in de stad. Om hun stabiliteit en ecologische werking te garanderen, heeft Leefmilieu Brussel het Brusselse Ecologische Netwerk⁴³ (BEN) opgericht, een samenhangend geheel van gebieden die de te behouden, beheren en/of herstellen natuurlijke, seminatuurlijke en kunstmatige elementen van het gewestelijk grondgebied

⁴³ BEN ([hyperlink](#)).

vertegenwoordigen. Dit netwerk bestaat uit kerngebieden (biodiversiteitsreservoirs), ontwikkelingsgebieden (tussenliggende gebieden) en verbindingengebieden (corridors).

De milieudoelstellingen

- ⇒ De instandhouding, verspreiding of migratie van de soorten bevorderen
- ⇒ De soorten en natuurlijke habitats in een gunstige staat van instandhouding houden of herstellen

Kerncijfers

- Operatie Re-creatie: € 7,1 miljoen voorzien voor de duur van het project om 19 schoolpleinen te vergroenen
- Vooruit met de Wijk (ondersteuning voor projecten van verenigingen): € 40.573 voor 12 projecten
- 344 adviezen opgesteld in 2023 door de Afdeling Groene ruimten in het kader van aanvragen van plannen, milieuvergunningen en stedenbouwkundige vergunningen om een gezichtspunt aan te reiken dat gericht is op de natuur in de stad en het respect voor het biologische erfgoed

Verwezenlijkingen van 2025

- Voortzetting van het project Operatie Re-Creatie en lancering van de bouwplaatsen
- Het EFRO-project Senette, dat werd geïntroduceerd en goedgekeurd, beoogt de ontwikkeling van lineaire groene verbindingen, met in totaal 3 ha aangelegde of heringerichte groene ruimten
- Lancering van een nieuwe opdracht voor een Natuurfacilitator met opdrachten voor boombeheer, bestuivers en ondersteuning van landbouwers
- Ondersteuning van projecten via de Natuurfacilitator
- Lancering van een nieuwe opdracht Nature Academy met verbeterde opleidingsprogramma's, vereenvoudigde administratieve formaliteiten en verbeterde interactie met de Facilitator

6. Het bomenbestand ecologisch en rationeel beheren

Context

De gewestelijke parken tellen met talloze bomen waarvan de vitale parameters worden beïnvloed door leeftijd, biotoop en weersomstandigheden. Naarmate de klimatologische gebeurtenissen zich vaker en intenser voordoen, is het belangrijk om het beheer van het bomenbestand waarvoor Leefmilieu Brussel voor een deel van het Brussels Gewest verantwoordelijk is, aan te passen om het bestand in goede gezondheid te houden.

De milieudoelstellingen

Het bomenbestand op ecologische en duurzame wijze beheren in overeenstemming met de klimatologische en biologische uitdagingen, met:

- Rationeel snoeien
- Kappen van zieke of gevaarlijke planten: geharmoniseerd fytosanitair beheer
- Behoud en bescherming van oude en/of opmerkelijke bomen

- Verplanting in de beste omstandigheden om de toekomst van de bomen of spontane verjonging van heesters te verzekeren
- Diversificatie van de gekozen soorten

Kerncijfers

- De databank bevat 60.000 bomen verspreid over 106 sites (cijfers 2023, nieuwe indicator wordt gemaakt voor 2025);
- 43.700 bomen worden al periodiek gediagnosticeerd.

Verwezenlijkingen van 2025

- Voortzetting van de fytosanitaire inventaris van het bomenbestand
- Beheer van zieke of gevaarlijke bomen op middellange termijn en toezicht op de evolutie van de gezondheidstoestand van de andere bomen
- Organisatie van een tweede leven voor kapresten in de vorm van versnipperd materiaal voor strooisellagen rond sierplanten en wijkcompostbakken
- Het bomenerfgoed hernieuwen door een natuurlijke nieuwe aangroei of door het planten van gediversifieerde soorten, aangepast aan de bodemomstandigheden en beter bestand tegen de huidige klimaatverandering
- Afronding van de modernisering van de werkingsmodaliteiten voor de databank met sanitaire gegevens 'Bomen' (DBA)
- Ontwikkeling van het informaticaplatform voor het beheer van het bomenerfgoed in overeenstemming met de DBA

7. De instandhouding van de beschermde soorten en habitats verzekeren

Context

Het Brussels Gewest beschikt over een uitzonderlijk divers biologisch patrimonium in een stedelijke omgeving: bijna 44 soorten inheemse zoogdieren, waaronder 19 soorten vleermuizen, 92 soorten broedvogels, 12 soorten amfibieën en reptielen, 841 plantensoorten. Daaronder vormen de beschermde soorten een onvervangbaar natuurlijk erfgoed waarvoor Leefmilieu Brussel alles in het werk stelt om het te kennen, in stand te houden en te helpen (her)ontwikkelen in het Gewest. Bovendien zijn drie speciale Natura 2000-beschermingszones op het gewestelijk grondgebied afgebakend, verschillende gewestelijke of erkende natuurreservaten herbergen een schat aan bijzondere fauna en flora en vele soorten zijn onderworpen aan strikte bescherming.

De milieudoelstellingen

De Brusselse fauna en flora en de natuurlijke habitats in stand houden.

Kerncijfers

- 13 beheerplannen goedgekeurd door de regering⁴⁴

Verwezenlijkingen van 2025

- Verdediging van de toekenning van het statuut van groengebied of groengebied met een hoge biologische waarde voor de Natura 2000-gebieden, de natuurreservaten en de sites met hoge biologische waarde op de biologische evaluatiekaart op het moment van de herziening van het Gewestelijk Bodembestemmingsplan (GBP)
- Goedkeuring verkregen voor de resterende beheerplannen voor de komende jaren (in totaal nog 23 over)

⁴⁴ 70% van het Brusselse Natura 2000-netwerk gedekt

8. Verslag uitbrengen over de staat van het leefmilieu

Context

Leefmilieu Brussel is verantwoordelijk voor de publicatie van het Verslag over de Staat van het Leefmilieu in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dit verslag wordt om de vier jaar gepubliceerd (om de twee jaar in samengevatte vorm) en is sinds 1992 wettelijk verplicht. Het is een tool die informatie verstrekt en helpt om beleids-, sociaal-economische en individuele beslissingen te nemen door voor iedereen gegevens beschikbaar te stellen over:

- De toestand van de elementen, de biologische diversiteit en hun interacties
- Elementen die een effect kunnen hebben op het milieu (verschillende stoffen, energie, lawaai, straling, afval, emissies, genetisch gemodificeerde organismen enz.)
- Maatregelen die zijn genomen om het milieu te beschermen (politieke en administratieve maatregelen en de beoordeling daarvan)
- De invloed van de staat van het leefmilieu op de gezondheid, de levensomstandigheden en de veiligheid van de mensen
- De ruimtelijke ordening

Het voornaamste doel is betrouwbare informatie over de kwaliteit van het leefmilieu mee te delen aan verschillende doelgroepen:

- de politieke wereld op Brussels, bovengewestelijk en Europees niveau alsook de milieudeskundigen, om het milieubeleid en de milieuplanning te ondersteunen met objectieve gegevens
- het grote publiek, op elk niveau, om de bevolking bewust te maken van het leefmilieu in de Brusselse stedelijke omgeving

Dit proces van informatieverstrekking moet leiden tot meer transparantie en sensibilisering voor de noodzakelijke verandering van onze levensstijl en de productie- en consumptiepatronen, zodat we onze ecologische voetafdruk kunnen verkleinen en ons leefmilieu en onze levenskwaliteit kunnen verbeteren.

Afhankelijk van de doelgroep worden drie soorten producten aangeboden:

- **Gegevensanalyses** (indicatoren en focussen) die ter beschikking worden gesteld van een geïnformeerd publiek (geïnformeerde burgers, studiebureaus, andere administraties enz.) in de vorm van webpagina's op de website van Leefmilieu Brussel > link 'Bevindingen per thema' in **Het milieu: stand van zaken**). Ze zijn gedetailleerd en worden ondersteund door technische documentatie.
- **Kernboodschappen**, die om de twee jaar worden gepubliceerd, bestemd voor een meer strategisch publiek (politici, verenigingen enz.), in de vorm van een samenvatting waarin de belangrijkste thema's en uitdagingen worden belicht.
- **Een animatie** voor het grote publiek, met een selectie van informatie in een meer speelse en levendige vorm, is bijgewerkt en gemoderniseerd in 2021⁴⁵.

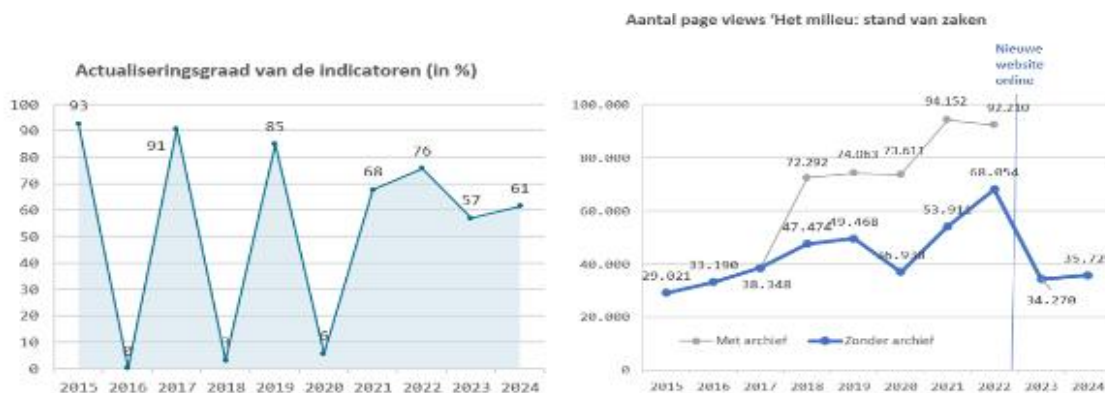
Milieudoelstellingen

- Vanaf 2021 wordt ten minste 50% van de indicatoren die zijn opgenomen in het deel 'Bevindingen per thema' in Het milieu: stand van zaken jaarlijks gevalideerd en geactualiseerd. Tot en met 2020 werd ten minste 80% om de twee jaar geactualiseerd.
- Geactualiseerde kwaliteitsinformatie, gevalideerd door de thematische deskundigen, zal om de twee jaar beschikbaar worden gesteld via de publicatie van de verslagen en samenvattingen over de Staat van het leefmilieu ("kernboodschappen").
- De raadplegingen van de overeenkomstige webpagina's zullen jaarlijks worden geanalyseerd (met betrekking tot het totale aantal en de verdeling over de thema's), om de evolutie van het gebruik van de informatie na te gaan.

Kerncijfers

⁴⁵ Link naar de animatie: <https://standvanzaken.leefmilieu.brussels/nl/>

In 2024 is het werk uitgevoerd in overeenstemming met de gestelde doelen: 61% van de indicatoren is bijgewerkt (het doel was 50%).

Het totale aantal paginaweergaven in verband met de stand van zaken van het milieu op de website van Leefmilieu Brussel bedraagt ongeveer 35.800.

Ter herinnering: eind 2022 werd overgeschakeld op een nieuwe versie van de website van Leefmilieu Brussel. De verschillende producten met betrekking tot de stand van zaken van het milieu zijn geïntegreerd, waarbij de organisatie van de informatie ingrijpend is geherstructureerd

De daling van het aantal paginaweergaven die is waargenomen tussen 2022 en 2023 kan met name door drie factoren worden verklaard:

- De archieven zijn nu beschikbaar als .pdf-documenten in het documentatiecentrum van de website, in plaats van als webpagina's binnen de website. Deze pagina's waren goed voor 25.000 weergaven in 2022. Er zijn momenteel echter geen statistieken beschikbaar over de toegang tot de bronnen van het documentatiecentrum. Ter vergelijking zijn de raadplegingsgegevens van voorgaande jaren zonder de archieven in de grafiek opgenomen;
- Vóór 2022 hadden alle indicatoren in een bepaald thema hun eigen webpagina. Eind 2022 werden ze gepubliceerd op één pagina voor elk thema⁴⁶. Dit betekent dat wanneer meerdere indicatoren over hetzelfde thema worden geraadpleegd tijdens een enkel bezoek aan de website, deze nu worden geteld als één weergave in de verkeersstatistiek, in tegenstelling tot voorheen;
- De lancering van een nieuwe website gaat vaak gepaard met minder verkeer, wat deels kan worden verklaard door de minder goede zoekmachineoptimalisatie. Daarnaast is de berekeningsmethode voor raadplegingen veranderd.

Er moet worden opgemerkt dat de algemene statistieken voor bezoeken aan de website van Leefmilieu Brussel ook een daling van het aantal raadplegingen laten zien, in de orde van 25%.

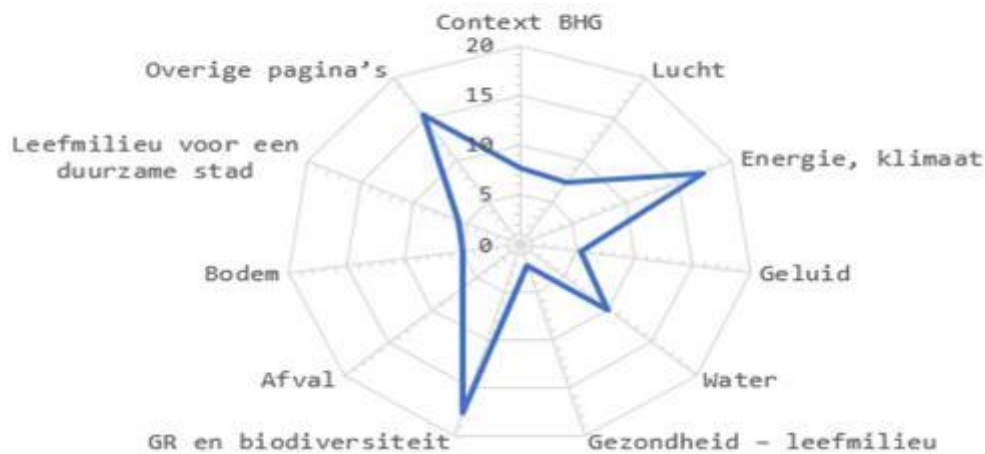
Door de statistieken de komende jaren te volgen, kunnen we beoordelen of het aantal geraadpleegde pagina's in verband met de toestand van het milieu, afgezien van deze aspecten, is afgenomen. De lichte stijging van het aantal unieke weergaven in 2024 ten opzichte van 2023, ondanks het feit dat 2024 niet werd gekenmerkt door een bijzondere communicatiecampagne (het was een scharnierjaar tussen twee publicaties van het officiële verslag), is vanuit dit oogpunt geruststellend.

Het gedeelte 'Het milieustand van zaken' werd eind 2024 (opnieuw) herzien: de startpagina kreeg een nieuw ontwerp om de informatie explicieter te maken en de thematische pagina's werden onderverdeeld in subthema's, hoewel het er minder waren dan in 2022. Bovendien werd het Verslag over de staat van het leefmilieu 2019-2022 eind december 2024 gepubliceerd en werd de communicatie daarover begin

⁴⁶ 11 webpagina's integreren zo de informatie van 199 pagina's van de voormalige website van LB.

2025 uitgevoerd. Deze twee aspecten hadden dus weinig invloed op de raadplegingen voor 2024 als geheel.

Verdeling van de views over de thema's (2024)

De meest geraadpleegde hoofdstukken zijn, terugkerend van jaar tot jaar: het thema 'Groene ruimten en biodiversiteit' (dat sinds 2020 verhoudingsgewijs steeds vaker wordt geraadpleegd), Energie en klimaat, en in mindere mate Water.

Verwezenlijkingen van 2025

- Voorbereiding van de publicatie van de Samenvatting van de staat van het leefmilieu 2023-2024 in 2026 (kernboodschappen), na afloop van het wettelijke raadplegingsproces
- Actualisatie en aanvulling van de analyses in het deel 'Vaststellingen per thema' van de stand van zaken op de website zodra de gegevens beschikbaar zijn: meer dan 20 indicatoren zullen elk jaar worden bijgewerkt, en er zullen nieuwe focussen worden gepubliceerd op basis van de uitgevoerde studies
- Update van de animatie voor het grote publiek

7. VERKLARING VAN DE EMAS-VERIFICATEUR OVER DE VERIFICATIE- EN VALIDERINGSWERKZAAMHEDEN

bruxelles
environnement
.brussels

02 775 75 75

WWW.ENVIRONNEMENT.BRUSSELS

Redactie: Morgane Chappat, Mehdi Khel en Clara Gruner

Leescomité: Hilde Ver Elst

Verantw. uitg.: B. Dewulf - Havenlaan 86C/3000 - 1000 Brussel

Datum van de eerstkomende volledige milieuverklaring: maart 2027

Datum van de eerstkomende bijgewerkte milieuverklaring: maart 2028

